

**Studija o mogućnostima povećanja potrošnje te uvođenju novih namirnica i
proizvoda lokalnih poljoprivrednih proizvođača u predškolske odgojno-obrazovne
ustanove u sklopu projekta „Domaće u vrtiće“**

Zadar, rujan 2022.

Naziv projekta:	„Domaće u vrtiće“
Podmjera:	19.3. „Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a“
Tip operacije:	19.3.2. „Provedba aktivnosti projekta suradnje“
Glavni partner:	Lokalna akcijska grupa „Laura“
Partneri na projektu:	Partner 1. - Lokalna akcijska grupa “Bura” Partner 2. - Lokalna akcijska grupa “More 249” Partner 3. - Lokalna akcijska grupa “Krka”
Naziv studije:	Studija o mogućnostima povećanja potrošnje te uvođenju novih namirnica i proizvoda lokalnih poljoprivrednih proizvođača u predškolske odgojno-obrazovne ustanove u sklopu projekta „Domaće u vrtiće“
Studiju izradio:	SF Konzalting, zajednički obrt za poslovno savjetovanje, vl. Željka Smoljan Komać i Jelena Ferrelli

1. Uvod.....	5
2. Ciljevi izrade studije	6
3. Metode istraživanja	7
4. Zakonska regulativa u području sigurnosti i kvalitete hrane	8
5. Opće karakteristike Zadarske i Šibensko – kninske županije	12
6. Obuhvat LAG-ova na području Zadarske i Šibensko-kninske županije.....	16
6.1. Sanitarno – tehnički uvjeti na području LAG-a „Laura“	24
6.2. Sanitarno – tehnički uvjeti na području LAG-a „Bura“	25
6.3. Sanitarno – tehnički uvjeti na području LAG-a „More 249“	27
6.4. Sanitarno–tehnički uvjeti na području LAG-a „Krka“	28
7. Analiza postojećeg stanja potražnje voća, povrća i prerađevina u dječjim vrtićima	30
7.1. Područje LAG-a „Laura“	30
7.2. Područje LAG-a „Bura“	32
7.3. Područje LAG-a „More 249“	35
7.4. Područje LAG-a „Krka“	37
8. Analiza postojećeg stanja ponude voća, povrća i prerađevina lokanih poljoprivrednih proizvođača	40
8.1. LAG „Laura“ – ponuda poljoprivrednih proizvoda	42
8.1.1. Obrada podataka	43
8.2. LAG „Bura“ – ponuda poljoprivrednih proizvoda	45
8.2.1. Obrada podataka	45
8.3. LAG „More 249“ – ponuda poljoprivrednih proizvoda	47
8.3.1. Obrada podataka	48
8.4. LAG „Krka“ – ponuda poljoprivrednih proizvoda.....	49
8.4.1. Obrada podataka	49
9. Kratki lanci opskrbe – primjeri dobrih praksi u javnim ustanovama.....	51
9.1. Kratki lanci opskrbe u zemljama Europske unije	53
9.1.1. Stvaranje puta od lokalne hrane do kupca, Finska ⁴	53
9.1.2. Pokretanje kratkih lanaca opskrbe s institucijama javnog sektora, Francuska ⁵	54
9.1.3. Javna nabava i uvođenje „zelenih“ kriterija, Italija ⁶	55
9.1.4. Projekt prekogranične suradnje pod nazivom „Lokalna hrana na stolu lokalne zajednice“, Estonija ⁷	55
9.1.5. Projekt „Public food in Scotland“, Škotska ⁸	56

9.1.6. Razvoj kratkih lanaca opskrbe u Sloveniji ⁸	57
9.2. Kratki lanci opskrbe u Republici Hrvatskoj	58
9.2.1. Pilot projekt KBC Zagreb, 2019. godine	59
9.2.2. Lokalno obrok – kvaliteta je blizu, dječji vrtić „Viškovo“ ¹⁰	59
9.2.3. Dječji vrtić Vinkovci, sporazum o suradnji s Agro-klastrom Vukovarsko srijemske županije i Grada Vinkovaca ¹¹	60
9.2.4. Sisak, prvi grad zdrave dječje prehrane u Hrvatskoj ¹²	61
9.2.5. Regionalni distribucijski centar za voće i povrće, područje Eko zone Nemetin, Osječko-baranjska županija	61
9.2.6. „Uberi, operi i pojedi“ – OPG Vidaić iz Murvice kraj Zadra	62
9.2.7. Vrtić „Kockica“, 2022.– Općina Kršan, Istarska županija	63
10. Zaključna razmatranja i preporuke za uspješniju suradnju lokalnih poljoprivrednih proizvođača s dječjim vrtićima	64
10.1. Sanitarno-tehnički uvjeti u vrtićima	65
10.2. Godišnja potražnja i ponuda prema vrstama namirnica na području obuhvata Zadarske županije (LAG „Laura“ i LAG „Bura“)	66
10.3. Godišnja potražnja i ponuda prema vrstama namirnica na području obuhvata Šibensko-kninske županije (LAG „More 249“ i LAG „Krka“)	67
10.4. Najbolji modeli i načini za povećanje potrošnje lokalnih i sezonskih namirnica i proizvoda s mogućnošću daljnje primjene na ostale ustanove koje pružaju uslugu prehrane	68
11. Literatura	71
12. Prilozi	72
12.1. Popis anketiranih vrtića	72
12.2. Popis anketiranih lokalnih proizvođača	74
12.3. Popis proizvođača zainteresiranih za suradnju s dječjim vrtićima	76
12.4. Upitnik za vrtiće – sanitarno-tehnički uvjeti	78
12.5. Upitnik za vrtiće – godišnje količine namirnica	79
12.6. Upitnik za poljoprivredne proizvođače	81

1. Uvod

Studija o mogućnostima povećanja potrošnje te uvođenju novih namirnica i proizvoda lokalnih poljoprivrednih proizvođača u predškolske odgojno-obrazovne ustanove provodi se u sklopu projekta „Domaće u vrtiće“ koji je financiran iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFFR), Mjere 19 LEADER (CCLD), Podmjere 19.3. „Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a“, provedbe tipa operacije 19.3.2. „Provedba aktivnosti projekta suradnje“.

Kao jedna od mjera poticanja ruralnog razvoja kroz Lokalne razvojne strategije LAG-ova su i projekti suradnje te su se na projektu „Domaće u vrtiće“ udružile u partnerstvo četiri Lokalne akcijske grupe (LAG-ovi) s područja Zadarske i Šibensko-kninske županije, od kojih je nositelj projekta LAG „Laura“, te partneri na projektu LAG „Bura“, LAG „More 249“ i LAG „Krka“. Osnovni cilj projekta je stvaranje preduvjeta za uvođenje novih namirnica i povećanje potrošnje proizvoda lokalnih poljoprivrednih proizvođača u dječjim vrtićima na području četiri partnerska LAG-a iz Zadarske i Šibensko-kninske županije, kojim se povećava važnost zdrave prehrane od najranije dobi te potiče osviještenost uključivanja sezonskih i lokalnih namirnica u predškolskim odgojno-obrazovnim ustanovama kroz promociju lokalnih poljoprivrednih proizvoda i preradevina.

Sukladno Akcijskom planu promoviranja i jačanja kratkih lanaca u opskrbi hranom ustanova iz javnog sektora za razdoblje 2019. i 2020. godine¹, lokalno podrazumijeva kraći put transporta od mjesta proizvodnje do mjesta potrošnje, korištenjem kratkih lanaca opskrbe lakše je utvrditi izvornost i autentičnost hrane, posebno u pogledu identiteta određenog područja, tradicionalnih proizvodnih procesa tog područja, kao i porijekla proizvoda dok lokalnim proizvođačima ostaje veći udio dodane vrijednosti proizvoda te se osnažuje lokalna ekonomija čime se omogućuje održivost. Nadalje, lokalna hrana i kratki lanci opskrbe omogućuju svježiju i kvalitetniju hranu te zdraviju prehranu. Strateška važnost lokalne proizvodnje hrane i kratki lanci opskrbe prepoznate su vrijednosti na svim razinama Europske unije koja je ugradila u regulative brojne mjere koje potiču i podržavaju daljnji razvoj proizvodnje u ruralnim područjima, a posebice u politikama vezanim za ruralni razvoj.

¹ Vlada RH, Akcijski plan promoviranja i jačanja kratkih lanaca u opskrbi hranom ustanova iz javnog sektora za razdoblje 2019. i 2020. godine, ožujak 2019., dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/2019/O/C5%BEujak/148%20sjednica%20VRH//148%20-%2010.pdf> (27.11.2019.)

Uspostava kratkih lanaca opskrbe je postala važan faktor održivosti i zaštite malih i srednjih poljoprivrednika te jačanja lokalne ekonomije i zaštite okoliša putem smanjenja emisije plinova i utroška energije koji nastaju transportom i distribucijom, kao i poboljšanja zdravstvenog stanja stanovništva koje konzumira svježe namirnice.

Studija o mogućnostima za uvođenje novih namirnica i povećanje potrošnje proizvoda lokalnih poljoprivrednih proizvođača u dječjim vrtićima, koja predstavlja zajedničku aktivnost svih partnera na projektu, uključuje analizu godišnje potrošnje voća, povrća i prerađevina u vrtićima na području 4 LAG-a, detaljnu analizu ponude voća, povrća i prerađevina na području 4 LAG-a, nudi zaključke i preporuke o najboljim modelima i načinima za povećanje potrošnje lokalnih i sezonskih namirnica i proizvoda s mogućnošću daljnje primjene na ostale ustanove koje pružaju uslugu prehrane. Ujedno, utvrditi će se i stanje kuhinjskih objekata kao i njihovo ispunjavanje propisanih sanitarno-tehničkih uvjeta te mogućnost prijema i pripreme poljoprivrednih proizvoda lokalnih proizvođača.

Analizirati će se i usklađenost poljoprivrednih proizvođača s postojećim zakonskim odredbama, te će se najveća pažnja posvetiti području sigurnosti hrane kako bi se osiguralo da su namirnice zdravstveno ispravne i sigurne za uporabu. Dobiveni podaci od provedene analize ponuda poljoprivrednih proizvoda obraditi će se prema pripadajućim LAG-ovima te će pružiti uvid u stanje i ograničenja vezano za plasman poljoprivrednih proizvoda u vrtiće na području Zadarske i Šibensko-kninske županije.

2. Ciljevi izrade studije

Ciljevi izrade Studije o mogućnostima povećanja potrošnje te uvođenju novih namirnica i proizvoda lokalnih poljoprivrednih proizvođača u predškolske odgojno - obrazovne ustanove u sklopu projekta „Domaće u vrtiće“ su:

- analiza postojeće potražnje voća, povrća i prerađevina u vrtićima na području 4 LAG-a (broj vrtića, broj korisnika, dosadašnje prakse i nabavljane količine, analiza korištenja namirnica i proizvoda lokalnih poljoprivrednih proizvođača);

- analiza postojeće ponude voća, povrća i prerađevina u vrtićima na području 4 LAG-a (raspoloživost, količina i kvaliteta poljoprivredno prehrambenih resursa i proizvođača na području Zadarske i Šibensko-kninske županije);
- izrada zaključaka i preporuka o najboljim modelima i načinima za povećanje potrošnje lokalnih i sezonskih namirnica i proizvoda s mogućnošću daljnje primjene na ostale ustanove koje pružaju uslugu prehrane.

3. Metode istraživanja

Za potrebe prikupljanja i analize podataka o godišnjoj potrošnji namirnica u dječjim vrtićima (pedagoška godina 2021./2022.) korištena je metoda anketiranja putem anketnih listića tijekom 2022. godine, koja obuhvaća podatke o namirnicama najčešće korištenim u vrtićima², a koje su dostupne od lokalnih poljoprivrednih proizvođača te su preporučene za prehranu djece u dječjim vrtićima: mlijeko, fermentirani mliječni napitci (jogurt, voćni jogurt), svježi i polutvrđi sirevi, meso peradi (piletina), jaja, mahunarke (grah), žitarice i proizvodi od žitarica (pšenični griz, kukuruzna krupica), krumpir, voće, povrće, maslac, maslinovo ulje, marmelade i džemovi, med.

Putem anketnih listića i razgovora s odgovornim osobama tijekom 2022. godine prikupljeni su podaci o stanju kuhinjskih objekata kao i o njihovom ispunjavanju propisanih sanitarno-tehničkih uvjeta te mogućnosti prijema i pripreme poljoprivrednih proizvoda lokalnih proizvođača.

Prikupljanje i analiza postojeće ponude provedeno je anketiranjem lokalnih poljoprivrednih proizvođača putem telefona tijekom 2022. godine.

Svi podaci su obrađeni i prikladno prikazani putem grafikona i tablica te su na temelju prikupljenih podataka dobivene informacije koje su korištene kao osnova za izradu zaključka i preporuke o najboljim modelima i načinima za povećanje potrošnje lokalnih i sezonskih namirnica i proizvoda s mogućnošću daljnje primjene na ostale ustanove koje pružaju uslugu prehrane.

² Program zdravstvene zaštite djece, higijene i pravilne prehrane djece u dječjim vrtićima (NN 105/2002, 55/2006, 121/2007)

4. Zakonska regulativa u području sigurnosti i kvalitete hrane

Sigurnost hrane je pojam koji se odnosi na sprječavanje bolesti uzrokovanih hranom na način da se upravlja procesima rukovanja, pripreme, proizvodnje, skladištenja i distribucije hrane te je obaveza svakog sudionika u lancu prehrane uspostaviti učinkovit sustav upravljanja sigurnošću hrane.

Uspostava i primjena nekog od sustava sigurnosti hrane u današnje vrijeme izazov je za svaku od organizacija sudionika u lancu hrane. Prednosti uvođenja sustava upravljanja sigurnošću hrane su povećanje povjerenja korisnika stavljanjem na tržište hrane proizvedene u kontroliranim uvjetima, uz dokumentiranje svih dokaza kontrole procesa realizacije proizvoda, preventivno djelovanje kojim se postojeće i predviđene opasnosti i rizici identificiraju i otklanjaju prije nastanka zdravstveno neispravnog proizvoda, smanjenje količine otpada i optimizacija troškova proizvodnje, definiranje individualne odgovornosti svih zaposlenika u osiguranju zdravstvene ispravnosti proizvoda te poticanje edukacije i svijesti o zdravstvenoj ispravnosti proizvoda i sprječavanju bolesti uzrokovanih zdravstveno neispravnom hranom.

Opskrba dovoljnim količinama zdravstveno ispravne hrane i pravilna prehrana jedan je od osnovnih temelja zdravlja stanovništva. Hrana ne smije sadržavati nikakve štetne sastojke, biološke (mikroorganizme poput bakterija, virusa, plijesni i kvasaca te parazita), kemijske i fizičke kao prirodne toksine (histamin, mikotoksini), onečišćivače iz okoliša (dioksini, PAH-ovi, PCB-i, teški metali, pesticidi, nitriti, nitrati, radioaktivni elementi), toksikante dospjeli u hranu ili nastale tijekom proizvodnje, obrade ili čuvanja (akrilamid, produkti oksidacije masti i ulja, trans masne kiseline, etil karbamat, PAH-ovi, nitrozamini, nus produkti dezinfekcije vode, ostaci veterinarskih lijekova), onečišćivače iz materijala i predmeta u dodiru s hranom (metali, BPA, BADGE, nano čestice) te prehrambene aditive (nepravilna primjena, nepropisna količina).

Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju uredbe EU u području sigurnosti hrane su postale izravno primjenjive. Stoga je Republika Hrvatska izradila opći zakonodavni okvir u području sigurnosti hrane u svrhu provedbe uredbi EU te osiguranja pravnog temelja za donošenje pravilnika, naredbi i naputaka koje će biti potrebno donijeti za prijenos i provedbu pravno obvezujućih akata EU. Provedba uredbi EU je osigurana kroz pet zakona:

- Zakon o hrani (NN 81/2013, 14/2014, 115/2018);
- Zakon o higijeni hrane i mikrobiološkim kriterijima za hranu (NN 81/2013, 115/2018, 83/2022);
- Zakon o veterinarstvu (NN 82/2013, 148/2013, 115/2018, 52/2021);
- Zakon o službenim kontrolama koje se provode sukladno propisima o hrani, hrani za životinje, o zdravlju i dobrobiti životinja (NN 81/2013, 14/2014, 56/2015, 32/2019);
- Zakon o informiranju potrošača o hrani (NN 56/2013, 14/2014, 56/2016, 32/2019).

Osim navedenih zakona doneseno je mnoštvo drugih zakonskih akata, pravilnika i ostalih dokumenata koji uređuju područje sigurnosti i kvalitete hrane, a primjenjivi su i u odgojno-obrazovnim ustanovama, od kojih navodimo najvažnije:

- Zakon o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti (NN 79/2007, 113/2008, 43/2009, 130/2017, 114/2018, 47/2020, 134/2020, 143/2021);
- Zakon o kontaminantima (NN 39/2013, 114/2018);
- Zakon o prehrambenim aditivima, aromama i prehrambenim enzimima (NN 39/2013, 114/2018, 36/2022);
- Zakon o provedbi uredbe vijeća (EZ) br. 396/2005 o maksimalnim razinama ostataka pesticida u i na hrani i hrani za životinje biljnog i životinjskog podrijetla (NN 80/2013, 115/2018);
- Zakon o poljoprivredi (NN 118/2018, 42/2020, 52/2021);
- Zakon o predmetima opće uporabe (NN 39/2013, 4720/14, 114/2018, 53/2022);
- Zakon o materijalima i predmetima koji dolaze u neposredan dodir s hranom (NN 25/2013, 41/2014, 114/2018);
- Zakon o javnoj nabavi (NN 120/2016);
- Pravilnik o učestalosti kontrole i normativima mikrobiološke čistoće u objektima pod sanitarnim nadzorom (NN 137/2009);
- Pravilnik o pravilima uspostave sustava i postupaka temeljenih na načelima HACCP sustava (NN 68/2015);

- Vodič za mikrobiološke kriterije za hranu (MPRR, 3. izmijenjeno izdanje, ožujak 2011);
- Program zdravstvene zaštite djece, higijene i pravilne prehrane djece u dječjim vrtićima (NN 105/2002, 55/2006, 121/2007).

Subjekti u poslovanju s hranom (osim na razini primarne proizvodnje) sukladno Zakonu o hrani (NN 81/2013, 14/2014, 115/2018) i Pravilniku o pravilima uspostave sustava i postupaka temeljenih na načelima HACCP sustava (NN 68/2015) ne smiju stavljati na tržište hranu koja nije sigurna te su primarno odgovorni za sigurnost hrane u svim fazama proizvodnje, prerade i distribucije koje su pod njihovom kontrolom, dužni su uspostaviti i provoditi redovite kontrole higijenskih uvjeta proizvodnje provedbom preventivnog postupka samokontrole, razvijenog u skladu s načelima sustava analize opasnosti i kritičnih kontrolnih točaka, odnosno u skladu s načelima HACCP sustava.

HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Points) sustav je integrirani sustav sigurnosti u proizvodnji i prometu hrane koji omogućava kontinuirano nadgledanje cjelokupnog lanca proizvodnje hrane od "njive do stola" pri čemu se sam sustav zasniva na prevenciji neželjenih rizika, a temelji se na sedam načela kojima se osigurava ispravna hrana u svim segmentima proizvodnje i prerade:

1. Provedi analizu opasnosti;
2. Odredi kritične kontrolne točke (CCP);
3. Utvrdi kritične limite;
4. Uspostavi sustav monitoringa CCP;
5. Odredi korektivne mjere;
6. Uspostavi postupke verifikacije da bi potvrdili učinkovitost HACCP sustava;
7. Uspostavi dokumentaciju, uzimajući u obzir, sve postupke i zapise prikladne navedenim načelima i njihovoj primjeni.

Subjekti u poslovanju s hranom (osim na razini primarne proizvodnje) kao jamstvo zdravstveno ispravnog proizvoda, odnosno pripremljene hrane, u sklopu HACCP sustava moraju provoditi preduvjetne programe. Preduvjetni programi su strukturalni, higijenski i drugi zahtjevi koje subjekt u poslovanju s hranom mora ispuniti, odnosno aktivnosti koje mora provoditi, a koji su potrebni za održavanje higijene u cijelom lancu hrane.

Tu spada održavanje higijene proizvodnje, prerade i okoliša čime se smanjuju potencijalni rizici i osigurava da oni ne utječu na kvalitetu i sigurnost proizvedene hrane. HACCP uspješno funkcionira samo uz dobru provedbu preduvjetnih programa. Objekti u prehrambenom lancu se moraju graditi i održavati u skladu s načinom obrade proizvodnje, opasnostima za sigurnost hrane i mogućim izvorima kontaminacije iz okruženja objekta. Opskrba zrakom, vodom i energijom i njihove distribucije do mjesta prerade i čuvanja mora biti projektirana tako da se rizik od kontaminacije proizvoda dovede u što manju moguću mjeru. Potrebno je osigurati identificiranje, sakupljanje, uklanjanje i odlaganje otpadnog materijala na način koji sprječava kontaminaciju proizvoda ili proizvodnih prostora. Strojevi i oprema koja dolazi u doticaj s hranom mora biti projektirana i izrađena na način koji omogućava njezino čišćenje, dezinfekciju i održavanje. Moraju se uspostaviti programi prevencije, kontrole i detekcije kontaminacije koji uključuju mjere sprječavanja fizičke, alergološke i mikrobiološke kontaminacije.

Pravilna prehrana tijekom života pomaže spriječiti pothranjenost u svim njegovim oblicima, kao i niz nezaraznih bolesti i stanja te je značajan faktor posebno u razdoblju odrastanja. U današnje vrijeme sve se više jedu namirnice bogate energijom, mastima, šećerom, soli te raznim aditivima, što može dovesti do porasta debljine i obolijevanja od bolesti koje su posljedica debljine (šećerna bolest, dislipidemije, visoki krvni tlak, srčano-žilne bolesti, karcinomi), do obolijevanja i smrtnosti od srčano-žilnih bolesti te karcinoma, što predstavlja sve više rastući ekonomski i zdravstveni problem. Kako bi djeca usvojila zdravi stil života, temelji se postavljaju upravo od najranije dobi, a u sam proces moraju biti uključeni roditelji, odgojitelji, kuhinjsko osoblje i stručnjaci kako bi zajedničkom suradnjom povećali kvalitetu života budućih naraštaja.

U Programu zdravstvene zaštite djece, higijene i pravilne prehrane djece u dječjim vrtićima (NN 105/2002, 55/2006, 121/2007) pravilna prehrana se osigurava redovitim brojem obroka u skladu s preporučenim količinama energije i prehrambenih tvari, kao i propisanim sanitarnim nadzorom nad namirnicama i predmetima opće uporabe koji se koriste u prehrani djece, preporučenim brojem obroka ovisno o duljini boravka u dječjem vrtiću i preporučenom učestalošću unosa različitih skupina namirnica.

Izbor hrane i način pripreme hrane moraju biti primjereni dobi djece. Osnova za izračun normativa jela i jelovnika jesu preporučeni dnevni unos energije i hranjivih tvari po dobnim skupinama djece, te energetske i hranjive vrijednosti hrane utvrđene odlukom ministra nadležnog za zdravstvo ili hranjivim vrijednostima sukladno Pravilniku o navođenju hranjivih vrijednosti hrane. Programom su obuhvaćena dojenčad starosti od 6 do 12 mjeseci te djeca dobi od 1 do 3 godine te djeca dobi od 4 do 6 godina.

Budući da vrtići imaju značajne potrebe za nabavkom svježih, poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i hrane s naglašenim kvalitativnim ili nutritivnim značajkama, Zakonom o javnoj nabavi (NN 120/2016) dala se mogućnost javnim naručiteljima pri nabavi poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i hrane da kriterij cijene ili troška nije jedini kriterij za odabir ponude, nego javni naručitelji mogu pri odabiru najpovoljnije ponude primijeniti dodatne kriterije i relativne pondere u pogledu vrednovanja svježine i kvalitete hrane, kratkoće transporta i smanjivanja negativnih emisija i utjecaja na okoliš. Primjena dodatnih kriterija omogućava jače povezivanje javnog sektora s poljoprivredno-prehrambeno-proizvodnim uz istovremeno osiguravanje svježine proizvoda, veće iskorištenje nutritivnih vrijednosti, smanjenje troškova transporta i troškova distribucije, kao i smanjenje negativnog učinka transporta na okoliš.

5. Opće karakteristike Zadarske i Šibensko – kninske županije

Zadarska županija administrativno je podijeljena na 34 teritorijalne jedinice lokalne samouprave, odnosno na 6 gradova (Benkovac, Biograd na moru, Nin, Obrovac, Pag i Zadar) i 28 općina (Bibinje, Galovac, Gračac, Jasenice, Kali, Kolan, Kukljica, Lišane Ostrovičke, Novigrad, Pakoštane, Pašman, Polača, Poličnik, Posedarje, Poveljana, Preko, Privlaka, Ražanac, Sali, Stankovci, Starigrad, Sukošan, Sveti Filip i Jakov, Škabrnja, Tkon, Vir, Vrsi i Zemunik Donji).

Broj stanovnika Zadarske županije prema popisu stanovništva 2021. godine iznosi 160.340. U školskoj godini 2021./2022. u 84 dječja vrtića i 3 druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja bilo je upisano 5.351 djece.

Slika 1. Karta Zadarske županije – Gradovi i općine

Izvor: Zavod za prostorno uređenje Zadarske županije

Šibensko kninska županija administrativno je podijeljena na 20 teritorijalnih jedinica lokalne samouprave, odnosno na 5 gradova (Drniš, Knin, Skradin, Šibenik i Vodice) i 15 općina (Bilice, Biskupija, Cviljane, Ervenik, Kijevo, Kistanje, Murter-Kornati, Pirovac, Primošten, Promina, Rogoznica, Ružić, Tisno, Tribunj, Unešić).

Broj stanovnika Šibensko-kninske županije prema popisu stanovništva 2021. godine iznosi 96.624. U školskoj godini 2021./2022. u 50 dječjih vrtića i 2 druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja bilo je upisano 3.345 djece.

Slika 2. Karta Šibensko-kninske županije – Gradovi i općine

Izvor: Zavod za prostorno uređenje Šibensko - kninske županije

Tablica 1. Prikaz dječjih vrtića u Zadarskoj županiji

R.br.	Županija	Gradovi/općine	Broj ustanova	Djeca ukupno	Zaposleni ukupno
1.	Zadarska	Benkovac	2	203	45
2.	Zadarska	Bibinje	2	105	15
3.	Zadarska	Biograd na Moru	2	216	44
4.	Zadarska	Galovac	-	-	-
5.	Zadarska	Gračac	1	61	10
6.	Zadarska	Jasenice	1	20	1
7.	Zadarska	Kali	1	56	8
8.	Zadarska	Kolan	-	-	-
9.	Zadarska	Kukljica	1	9	2
10.	Zadarska	Lišane Ostrovičke	1	12	1
11.	Zadarska	Nin	2	127	20
12.	Zadarska	Novigrad	-	-	-
13.	Zadarska	Obrovac	1	76	15
14.	Zadarska	Pag	1	138	26
15.	Zadarska	Pakoštane	1	116	21
16.	Zadarska	Pašman	1	46	7
17.	Zadarska	Polača	-	-	-
18.	Zadarska	Poličnik	2	157	25
19.	Zadarska	Posedarje	1	112	12

R.br.	Županija	Gradovi/općine	Broj ustanova	Djeca ukupno	Zaposleni ukupno
20.	Zadarska	Povljana	1	27	5
21.	Zadarska	Preko	4	80	15
22.	Zadarska	Privlaka	1	25	7
23.	Zadarska	Ražanac	1	41	9
24.	Zadarska	Sali	2	29	5
25.	Zadarska	Stankovci	1	38	3
26.	Zadarska	Starigrad	1	31	7
27.	Zadarska	Sukošan	3	169	26
28.	Zadarska	Sveti Filip i Jakov	2	113	19
29.	Zadarska	Škabrnja	1	48	9
30.	Zadarska	Tkon	1	28	6
31.	Zadarska	Vir	1	80	17
32.	Zadarska	Vrsi	1	36	2
33.	Zadarska	Zadar	46	3.055	578
34.	Zadarska	Zemunik Donji	1	97	12
UKUPNO			87	5.351	972

Izvor: Državni zavod za statistiku RH, Gradovi u statistici, 2021.

Tablica 2. Prikaz dječjih vrtića u Šibensko – kninskoj županiji

R.br.	Županija	Gradovi/općine	Broj ustanova	Djeca ukupno	Zaposleni ukupno
1.	Šibensko-kninska	Bilice	-	-	-
2.	Šibensko-kninska	Biskupija	-	-	-
3.	Šibensko-kninska	Civljane	-	-	-
4.	Šibensko-kninska	Drniš	3	305	42
5.	Šibensko-kninska	Ervenik	-	-	-
6.	Šibensko-kninska	Kijevo	-	-	-
7.	Šibensko-kninska	Kistanje	1	30	2
8.	Šibensko-kninska	Knin	5	485	66
9.	Šibensko-kninska	Murter-Kornati	1	48	5
10.	Šibensko-kninska	Pirovac	1	38	10
11.	Šibensko-kninska	Primošten	2	108	21
12.	Šibensko-kninska	Promina	1	29	1
13.	Šibensko-kninska	Rogoznica	-	-	-
14.	Šibensko-kninska	Ružić	1	33	1
15.	Šibensko-kninska	Skradin	2	61	6
16.	Šibensko-kninska	Šibenik	26	1.777	300
17.	Šibensko-kninska	Tisno	3	121	20
18.	Šibensko-kninska	Tribunj	2	60	9
19.	Šibensko-kninska	Unešić	-	-	-
20.	Šibensko-kninska	Vodice	4	250	46
UKUPNO			52	3.345	529

Izvor: Državni zavod za statistiku RH, Gradovi u statistici, 2021.

6. Obuhvat LAG-ova na području Zadarske i Šibensko-kninske županije

Na području Zadarske županije djeluju lokalne akcijske grupe (LAG): LAG „Laura“ i LAG „Bura“.

LAG „Laura“

Lokalna akcijska grupa – LAG „Laura“ djeluje na području Zadarske županije i pokriva područje Grada Benkovca i Biograda na Moru, te Općina Bibinje, Galovac, Lišane Ostrovičke, Pakoštane, Pašman, Polača, Sukošan, Sv. Filip i Jakov, Škabrnja, Stankovci i Tkon, ukupno trinaest gradova i općina. Područje LAG-a „Laura“ obuhvaća južni dio Zadarske županije, na sjevernom dijelu graniči s administrativnim granicama Grada Zadra, Zemunika Donjeg, Poličnika, Posedarja, Obrovca i Novigrada, dok na jugoistoku graniči sa Šibensko-kninskom županijom. Od promatranih 13 jedinica lokalne samouprave Grad Benkovac teritorijalno je uvjerljivo najveći, s površinom od 514,46 km², dok se na drugom mjestu nalazi Općina Pakoštane s 83,49 km². Površine ostalih jedinica lokalne samouprave su sljedeće: Stankovci 68,67 km², Sukošan 56,44 km², Lišane Ostrovičke 48,97 km², Pašman 48,43 km², Sv. Filip i Jakov 47,58 km², Biograd na Moru 37,18 km², Polača 29,99 km², Škabrnja 22,67 km², Tkon 14,87 km², Bibinje 13,05 km² i Galovac 9,51 km².

Slika 3. Područje obuhvata LAG-a „Laura“

Izvor: https://www.lmh.hr/images/lhm_katalog_v8b-min.pdf

LAG "Laura" pokriva površinu od 995,3 km², a na njegovom području živi 42.184 stanovnika (prema popisu stanovništva iz 2021. godine) te je gustoća naseljenosti 42,38 stanovnika po četvornom kilometru. U odnosu na popis stanovništva iz 2011. godine (43.916 stanovnika) zabilježen je pad od 3,94%. Na području gradova živi 15.326 (36,33%) stanovnika, dok u općinama živi 26.858 stanovnika (63,67%). Najveća gustoća naseljenosti je u Gradu Benkovcu s 9,77 st./km² dok je najmanja u Općini Lišane Ostrovičke s 0,60 st./km².

Tablica 3. Naselja – prema podacima procjene stanovništva 2021. i popisa stanovništva 2021.

R.br.	LAG "Laura"	Procjena broja stanovnika	Površina (km ²)	Procijenjena gustoća naseljenosti (st./km ²)
1	Grad Benkovac	9.728	516,19	18,85
2	Grad Biograd na moru	5.598	37,02	151,22
3	Općina Bibinje	3.967	12,89	307,76
4	Općina Galovac	1.267	10,56	119,98
5	Općina Lišane Ostrovičke	596	49,92	11,94
6	Općina Pakoštane	4.125	84,28	48,94
7	Općina Pašman	2.144	48,73	44,00
8	Općina Polača	1.386	29,92	46,32
9	Općina Stankovci	1.827	68,21	26,78
10	Općina Sukošan	4.667	19,1	244,35
11	Općina Sveti Filip i Jakov	4.456	47,29	94,23
12	Općina Škabrnja	1.674	22,55	74,24
13	Općina Tkon	749	14,3	52,38
Ukupno		42.184	961	43,90

Izvor: Državni zavod za statistiku RH

LAG – „BURA“

Lokalna akcijska grupa - LAG "Bura" djeluje na području Zadarske županije i pokriva područje grada Obrovca, te Općina Novigrad, Starigrad, Ražanac, Vrsi, Poličnik, Zemunik Donji, Posedarje i Jasenice, ukupno devet gradova i općina. Nalazi se u Zadarskoj županiji na središnjem dijelu Jadranske Hrvatske. Od promatranih 9 jedinica lokalne samouprave Grad Obrovac teritorijalno je uvjerljivo najveći, s površinom od 352,73 km², dok se na drugom mjestu nalazi Općina Starigrad s 170,09 km². Površine ostalih jedinica lokalne samouprave su sljedeće: Jasenice 122,01 km², Poličnik 81,61 km², Posedarje 77,51 km², Ražanac 69,02 km², Zemunik Donji 54,59 km², Novigrad 51,21 km² i Vrsi 36,85 km².

Slika 4. Područje obuhvata LAG-a „Bura“

Izvor: https://www.lmh.hr/images/lhm_katalog_v8b-min.pdf

Područje LAG-a prostire se na 1 015,6 km², a na njegovom području živi 23.894 stanovnika (prema popisu stanovništva iz 2021. godine) te je gustoća naseljenosti 23,53 stanovnika po četvornom kilometru. U odnosu na popis stanovništva iz 2011. godine (25.101 stanovnika) zabilježen je pad od 4,8%. Na području grada živi 3.608 (15,10%) stanovnika, dok u općinama živi 20.286 stanovnika (84,90%). Najveća gustoća naseljenosti je u Općini Poličnik s 4,62 st./km² dok je najmanja u Općini Jasenice s 1,30 st./km².

Tablica 4. Naselja – prema podacima procjene stanovništva 2021. i popisa stanovništva 2021.

	LAG "Bura"	Procjena broja stanovnika	Površina (km ²)	Procijenjena gustoća naseljenosti (st./km ²)
1	Grad Obrovac	3.608	509	7,09
2	Općina Novigrad	2.171	51,31	42,31
3	Općina Starigrad	1.697	170,09	9,98
4	Općina Ražanac	2.771	69,81	39,69
5	Općina Vrsi	2.030	37,05	54,79
6	Općina Poličnik	4.697	37,55	125,09
7	Općina Zemunik Donji	2.167	54,59	39,70
8	Općina Posedarje	3.431	77,51	44,27
9	Općina Jasenice	1.322	121,44	10,89
Ukupno		23.894		

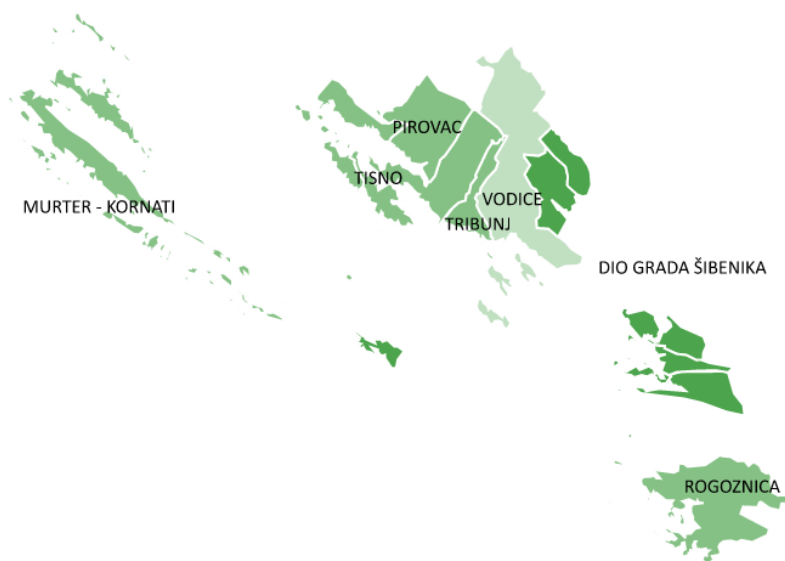
Izvor: Državni zavod za statistiku RH

Na području Šibensko-kninske županije djeluje lokalna akcijska grupe (LAG): LAG „More 249“ i LAG „Krka“.

LAG „More“

Lokalna akcijska grupa LAG “More 249” djeluje na području Šibensko-kninske županije i pokriva područje dijela Grada Šibenika (naselja: Šibenik, Grebašticu, Žaborić, Jadrtovac, Brodaricu, Krapanj, Zlarin, Kaprije, Žirije, Zaton i Raslinu) i Grada Vodica, te Općina Murter-Kornati, Pirovac, Tisno, Tribunj i Rogoznica, ukupno sedam gradova i općina. Nalazi se na obalnom i otočnom dijelu Šibensko-kninske županije. Na sjeveru, LAG graniči sa Zadarskom županijom, a na jugu sa Splitsko-dalmatinskom. Na istoku, u unutrašnjosti, graniči s Općinom Bilice i Gradom Skradinom koji su članovi susjednog LAG-a Krka. Od promatranih 7 jedinica lokalne samouprave Grad Vodice teritorijalno je uvjerljivo najveći, s površinom od 139,59 km², dok se na drugom mjestu nalazi Općina Murter-Kornati 81,08 km². Površine ostalih jedinica lokalne samouprave su sljedeće: Rogoznica 70,55 km², Tisno 67,03 km², područje dijela Grada Šibenika (naselja: Šibenik, Grebašticu, Žaborić, Jadrtovac, Brodaricu, Krapanj, Zlarin, Kaprije, Žirije, Zaton i Raslinu) 65,01 km², Pirovac 40,97 km² i Tribunj 25,67 km².

Slika 5. Područje obuhvata LAG-a „More 249“

Izvor: https://www.lmh.hr/images/lhm_katalog_v8b-min.pdf

Područje LAG-a prostire se na 480,90 km², a na njegovom području živi 25.430 stanovnika (prema popisu stanovništva iz 2021. godine) te je gustoća naseljenosti 52,88 stanovnika po četvornom kilometru. U odnosu na popis stanovništva iz 2011. godine (25.264 stanovnika) zabilježen je rast od 0,66%. Na području grada živi 15.225 (59,87 %) stanovnika, dok u općinama živi 10.205 stanovnika (40,13%). Najveća gustoća naseljenosti je na području Grada Vodice s 18,10 st./km² dok je najmanja u Općini Tribunj s 3,32 st./km².

Tablica 5. Naselja – prema podacima procjene stanovništva 2021. i popisa stanovništva 2021.

R.Br.	LAG "More 249"	Procjena broja stanovnika	Površina (km2)	Procijenjena gustoća naseljenosti (st./km2)
1	Šibenik	6.521	65,01	100,31
2	Općina Murter-Kornati	1.943	81,08	23,96
3	Općina Pirovac	1.605	40,97	39,18
4	Općina Tisno	2.917	67,03	43,52
5	Grad Vodice	8.704	130,59	66,65
6	Općina Tribunj	1.598	25,67	62,25
7	Općina Rogoznica	2.142	70,55	30,36
Ukupno		25.430	481	52,88

Izvor: Državni zavod za statistiku RH

LAG „Krka“

Lokalna akcijska grupa – LAG “Krka” djeluje na području Šibensko-kninske županije i pokriva područje grada Drniša, Skradina i Šibenika, te općina Bilice, Ružić, Unešić, Promina, ukupno sedam gradova i općina. Područje LAG-a Krka smješteno je u centralnom djelu Šibensko-kninske županije, a pruža se od zaleđa i ruralnog predjela grada Šibenika, preko donjeg i srednjeg toka rijeke Krke te pritoke Čikole, do drniškoga kraja i okolnog područja Petrovog polja, Miljevačkog platoa te planina Promine i Moseć. Od promatranih 7 jedinica lokalne samouprave Grad Drniš teritorijalno je uvjerljivo najveći, s površinom od 353,56 km², dok se na drugom mjestu nalazi dvadeset naselja Grada Šibenika ukupne površine 238,66 km² (Šibenik, Brnjica, Čvrljevo, Dubrava, Goriš, Gradina, Konjevrate, Lozovac, Boraja, Danilo, Danilo Biranj, Danilo Kraljice, Donje polje, Lepenica, Perković, Mravnica, Slivno, Podine, Sitno Donje, Vrpolje i Vrsno). Površine ostalih jedinica lokalne samouprave su sljedeće: Grad Skradin 186,88 km², Općine Unešić 188,86 km², Ružić 161,02 km², Promina 139,49 km i Bilice 25,81 km².

Slika 6. Područje obuhvata LAG-a „Krka“

Izvor: https://www.lmh.hr/images/lhm_katalog_v8b-min.pdf

Područje LAG-a prostire se na 1.294,28 km², a na njegovom području živi 20.542 stanovnika (prema popisu stanovništva iz 2021. godine) te je gustoća naseljenosti 15,87 stanovnika po četvornom kilometru. U odnosu na popis stanovništva iz 2011. godine (23.582 stanovnika) zabilježen je pad od 12,9%. Na području grada živi 14.502 (70,60%) stanovnika, dok u općinama živi 6.040 stanovnika (29,40%). Najveća gustoća naseljenosti je u Gradu Drnišu s 4,84 st./km² dok je najmanja u Općini Promina s 0,72 st./km².

Tablica 6. Naselja – prema podacima procjene stanovništva 2021. i popisa stanovništva 2021.

R.Br.	LAG "Krka"	Procjena broja stanovnika	Površina (km ²)	Procijenjena gustoća naseljenosti (st./km ²)
1	Šibenik	4.890	51,43	95,08
2	Grad Drniš	7.498	355	21,12
3	Grad Skradin	3.349	186,8	17,93
4	Općina Bilice	2.554	25,66	99,53
5	Općina Ružić	1.294	161	8,04
6	Općina Unešić	1.259	187,45	6,72
7	Općina Promina	933	139,41	6,69
Ukupno		21.777	1.107	19,68

Izvor: Državni zavod za statistiku RH

6. Sanitarno – tehnički uvjeti u dječjim vrtićima

Programom mjera zdravstvene zaštite djece, higijene i pravilne prehrane djece u dječjim vrtićima (»Narodne novine«, broj 105/02.), jasno su definirane zadaće i obveze dječjih vrtića. Program mjera za osiguranje higijene i higijensko-sanitarnih uvjeta obuhvaća između ostalog ispunjenje uvjeta u pogledu smještaja, prehrane, kao i mjere prevencije od zaraznih bolesti. Kako su te mjere definirane i Zakonom o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti, kao i drugim propisima koji iz tog Zakona proizlaze, dječji vrtići moraju kao pravne osobe u svom radu postupati sukladno i Programu mjera zdravstvene zaštite djece, higijene i pravilne prehrane djece i Zakonu o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti.

Opće mjere za sprječavanje i suzbijanje zaraznih bolesti provode se u objektima vrtića, odnosno u građevinama, postrojenjima, prostorima, prostorijama, na uređajima i opremi, te su usmjerene osobama koje obavljaju proizvodnju i distribuciju hrane, kao i osobama koje obavljaju ostale poslove. Opće mjere koje se provode radi sprječavanja i suzbijanja zaraznih bolesti u vrtićima su:

- osiguravanje zdravstvene ispravnosti hrane, predmeta koji dolaze u dodir s hranom i predmeta opće uporabe te sanitarno-tehničkih i higijenskih uvjeta proizvodnje i prometa istih;
- osiguravanje zdravstvene ispravnosti vode za piće;
- osiguravanje sanitarno-tehničkih i higijenskih uvjeta na površinama, u prostorijama ili objektima;
- osiguravanje sanitarno-tehničkih i higijenskih uvjeta odvodnje otpadnih voda, balastnih voda te odlaganja otpadnih tvari;
- osiguravanje provođenja dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije kao opće mjere na površinama, prostorima, prostorijama ili objektima.

Prostorije u kojima se priprema, obrađuje ili prerađuje hrana uključujući prostore u prijevoznim sredstvima, kao i skladišta hrane, moraju biti tako projektirane i uređene da omogućuju dobru higijensku praksu pri rukovanju hranom, uključujući zaštitu od kontaminacije između i tijekom pojedinih radnji. Podne se površine moraju održavati u dobrom stanju te se moraju lako čistiti i, prema potrebi, dezinficirati. One moraju biti od nepropusnog, neupijajućeg, perivog i

neotrovnog materijala, osim ako subjekti u poslovanju s hranom mogu dokazati nadležnom tijelu da su drugi uporabljeni materijali primjereni. Ako je prikladno, podovi moraju omogućavati odgovarajuću površinsku odvodnju. Zidne se površine moraju održavati u dobrom stanju te se moraju lako čistiti i, prema potrebi, dezinficirati. One moraju biti od nepropusnog, neupijajućeg, perivog i neotrovnog materijala te moraju biti glatke do visine primjerene radnjama koje se obavljaju, osim ako subjekti u poslovanju s hranom mogu dokazati nadležnom tijelu da su drugi uporabljeni materijali primjereni. Stropovi te stropne konstrukcije moraju biti tako izvedene i izrađene da sprječavaju nakupljanje prljavštine i smanjuju kondenzaciju vodene pare te da sprečavaju razvoj neželjene plijesni i rasipanje čestica. Prozori i drugi otvori moraju biti tako izvedeni da sprečavaju nakupljanje prljavštine.

Površine (uključujući površine opreme) u prostorima u kojima se rukuje hranom, a naročito one koje dolaze u dodir s hranom, moraju se održavati u dobrom stanju te biti takve da se lako čiste i, prema potrebi, dezinficiraju. One moraju biti od glatkog, perivog i neotrovnog materijala otpornog na koroziju. Prema potrebi, mora se osigurati odgovarajući prostor za čišćenje, dezinfekciju i skladištenje radnog pribora i opreme. Ti prostori moraju biti od materijala otpornog na koroziju, moraju se lako čistiti i imati odgovarajući dovod tople i hladne vode.

Svi predmeti, pribor i oprema s kojima hrana dolazi u dodir moraju biti učinkovito očišćeni, i prema potrebi dezinficirani. Čišćenje i dezinfekcija se moraju obavljati dovoljno često da se izbjegne svaka opasnost od kontaminacije. Sav pribor i oprema mora biti izrađena od takvog materijala i održavana u tako dobrom stanju da se opasnost od kontaminacije svede na najmanju mjeru.

Iz prostorija u kojima se nalazi hrana, moraju se, što je moguće prije, ukloniti otpaci hrane, nejestivi nusproizvodi i ostali otpad kako bi se izbjeglo njihovo gomilanje. Otpaci hrane, nejestivi nusproizvodi i ostali otpad, moraju se odlagati u spremnike koji se mogu zatvoriti. Moraju se osigurati odgovarajuće mogućnosti privremenog skladištenja i zbrinjavanja otpadaka hrane, nejestivih nusproizvoda i ostalog otpada.

6.1. Sanitarno – tehnički uvjeti na području LAG-a „Laura“

Na području LAG-a „Laura“ obrađeni su prikupljeni podaci iz 9 dječjih vrtića. Svi podaci odnose se na matične objekte. Obroci za djecu (zajutak, doručak, ručak i užina) se pripremaju u 7 dječjih vrtića, dok se u 2 dječja vrtića ne priprema ručak već se koriste usluge cateringa za jedan vrtić, dok drugi dječji vrtić ima petosatno radno vrijeme te kao takav nema potrebe za kuhanim obrocima.

Unatrag dvije do tri godine, jedinice lokalne samouprave kontinuirano ulažu u opremanje dječjih vrtića, te je izgrađeno nekoliko novih, dok se postojeći objekti redovno adaptiraju. Sustavno se nabavlja nova oprema i uređaji, čime se doprinosi povećanju sigurnosti hrane i kvaliteti prehrane.

Tablica 7. Dječji vrtići na području LAG -a „Laura“

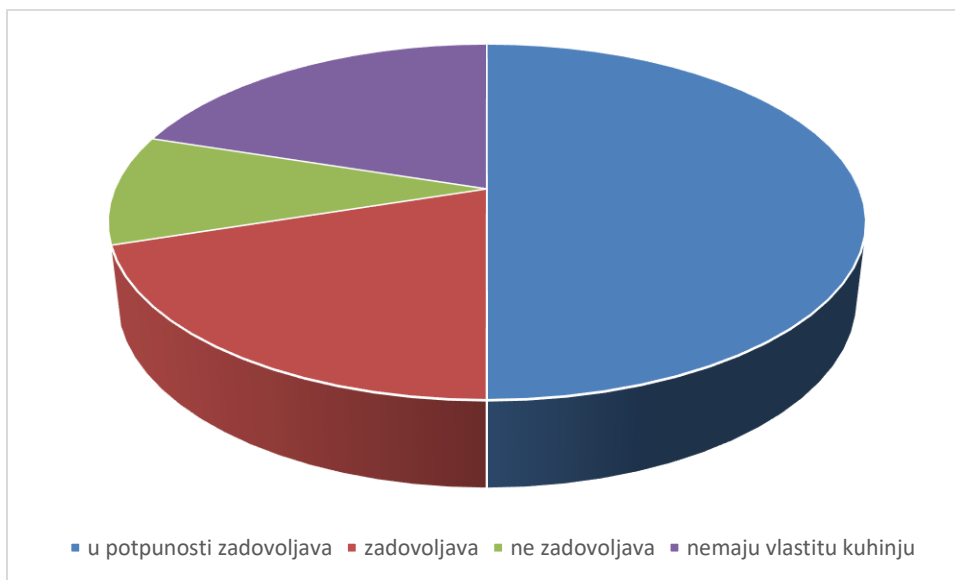
R.br.	LAG "Laura"	Dječji vrtići					
		Ocjena sanitarno tehničkih uvjeta	Zadovoljavaju li prostorni uvjeti	Nedostaje li oprema?	Broj zaposlenih u kuhinji	Zadovoljava li broj zaposlenih u kuhinji trenutne potrebe	Priprema li se svježe povrće
1.	Grad Biograd na moru	3	Da	Ne	4	Da	Da
2.	Općina Sveti Filip i Jakov	3	Da	Ne	2	Da	Da
3.	Općina Pakoštane	3	Da	Profesionalni mikser	2	Da	Da
4.	Grad Benkovac	2	Da	Aparat za mljeveno meso, Aparat za vafle	3	Da	Da
5.	Općina Sukošan	3	Da	Ne	2	Da	Da
6.	Općina Stankovci - čajna kuhinja	3	Da	Dotrajlost opreme	1	Da	Ne
7.	Općina Tkon - čajna kuhinja	1	Ne	Da	0	Ne	Ne
8.	Općina Škabrnja	3	Da	Gnječilica krumpira	1	Da	Da
9.	Općina Pašman	2	Da	Potreba za profesionalnom opremom	1	Da	Da

Napomena*: 1 – ne zadovoljava, 2 – zadovoljava, 3 – u potpunosti zadovoljava

Obrađenim podacima je utvrđeno da na području LAG-a „Laura“ 6 dječjih vrtića u potpunosti zadovoljavaju sanitarno–tehničke uvjete te su osigurani svi uvjeti za pripremu zdravstveno ispravne hrane u skladu s načelima HACCP sustava. U 2 dječja vrtića, postojeći sanitarno–

tehnički uvjeti zadovoljavaju zahtjeve, dok postoji potreba za nabavkom nove opreme. Analizom je utvrđeno da 2 dječja vrtića imaju samo čajnu kuhinju za spravljanje zajutraka, doručka i užine, od kojih jedan dječji vrtić ne zadovoljava sanitarno-tehničke uvjete te je potrebna izgradnja novog vrtića i opremanja novom opremom i uređajima.

Graf 1. Ocjena sanitarno – tehničkih uvjeta na području LAG „Laura“

Broj zaposlenih u kuhinjama zadovoljava trenutne potrebe u 8 dječjih vrtića, dok u jednom dječjem vrtiću ne zadovoljava potrebe. Od 9 dječjih vrtića, u kojima se spremaju svi obroci, nedostaje aparat za mljeveno meso i aparat za vafle, gnječilica krumpira, profesionalni mikser te zamjena profesionalnom opremom, dok u vrtiću u kojem se ne pripremaju obroci postoji potreba za nabavom cijele opreme radi dotrajalosti. U 7 dječjih vrtića koristi se svježe povrće, u jednom vrtiću koji ne sprema obroke, koristi se svježe i smrznuto povrće, dok jedan vrtić ne koristi povrće radi skraćenog radnog vremena vrtića.

6.2. Sanitarno – tehnički uvjeti na području LAG-a „Bura“

Na području LAG-a „Bura“ obrađeni su prikupljeni podaci iz 7 dječjih vrtića. Svi podaci odnose se na matične objekte. Obroci za djecu (zajuttrak, doručak, ručak i užina) se pripremaju u 5 dječjih vrtića, dok se u 2 dječja vrtića ne priprema ručak već se koriste usluge cateringa.

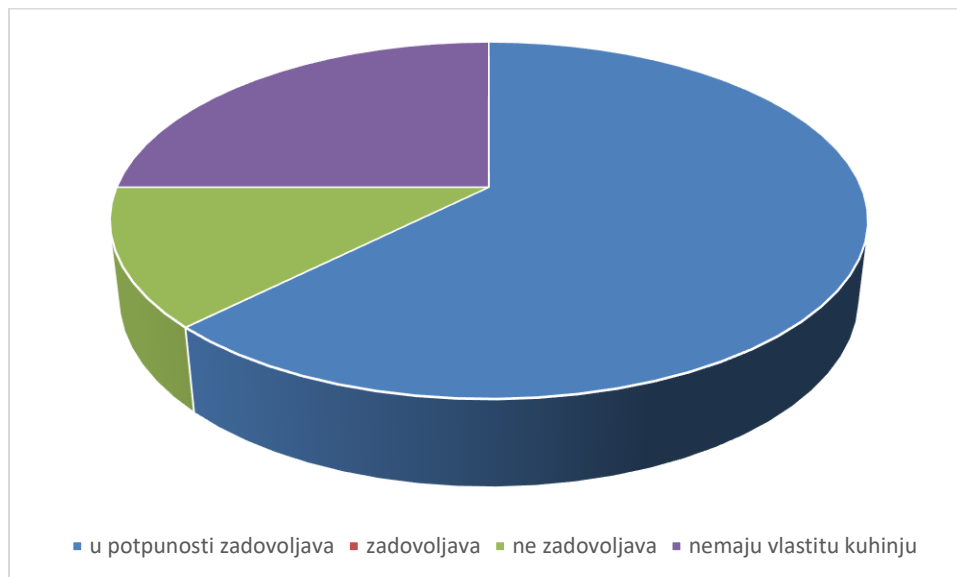
Tablica 8. dječji vrtići na području LAG -a „Bura“

LAG "Bura"		Dječji vrtići					
R.br.	Grad/Općina	Ocjena sanitarno tehničkih uvjeta	Zadovoljavaju li prostorni uvjeti	Nedostaje li oprema?	Broj zaposlenih u kuhinji	Zadovoljava li broj zaposlenih u kuhinji trenutne potrebe	Priprema li se svježe povrće
1.	Grad Obrovac	3	Da	Ne	2	Da	Da
2.	Općina Poličnik	3	Da	Ne	2	Da	Da
3.	Općina Posedarje	3	Ne	Ne	1	Da	Da
4.	Općina Starigrad	3	Da	Ne	1	Da	Da
5.	Općina Ražanac	3	Da	Dotrajala oprema	1	Da	Da
6.	Općina Vrsi - čajna kuhinja	3	Da	Pećnica	0	Da	Ne
7.	Općina Zemunik Donji - čajna kuhinja	1	Ne	Ne	1	Ne	Ne

Napomena*: 1 – ne zadovoljava, 2 – zadovoljava, 3 – u potpunosti zadovoljava

Obrađenim podacima je utvrđeno da na području LAG-a „Bura“ 6 dječjih vrtića u potpunosti zadovoljavaju sanitarno-tehničke uvjete te su osigurani svi uvjeti za pripremu zdravstveno ispravne hrane u skladu s načelima HACCP sustava. U jednom dječjem vrtiću postojeći sanitarno-tehnički uvjeti ne zadovoljavaju kriterije.

Graf 2. Ocjena sanitarno – tehničkih uvjeta na području LAG „Bura“

Broj zaposlenih u kuhinjama zadovoljava trenutne potrebe u 6 dječjih vrtića, dok u jednom dječjem vrtiću ne zadovoljava potrebe. Od 7 dječjih vrtića, u kojima se spremaju svi obroci, u jednom se nalazi dotrajala oprema.

U 7 dječjih vrtića koji spremaju obroke, u 6 kuhinja koristi se svježe povrće, u jednom dječjem vrtiću koristi se isključivo smrznuto povrće radi dislociranosti i nemogućnosti nabavke svježeg povrća, dok u ostala dva dječja vrtića se koristi svježe i smrznuto povrće.

6.3. Sanitarno – tehnički uvjeti na području LAG-a „More 249“

Na području LAG-a „More 249“ obrađeni su prikupljeni podaci iz 3 dječja vrtića. Svi podaci odnose se na matične objekte. Obroci za djecu (zajutak, doručak, ručak i užina) se pripremaju u sva 3 dječja vrtića.

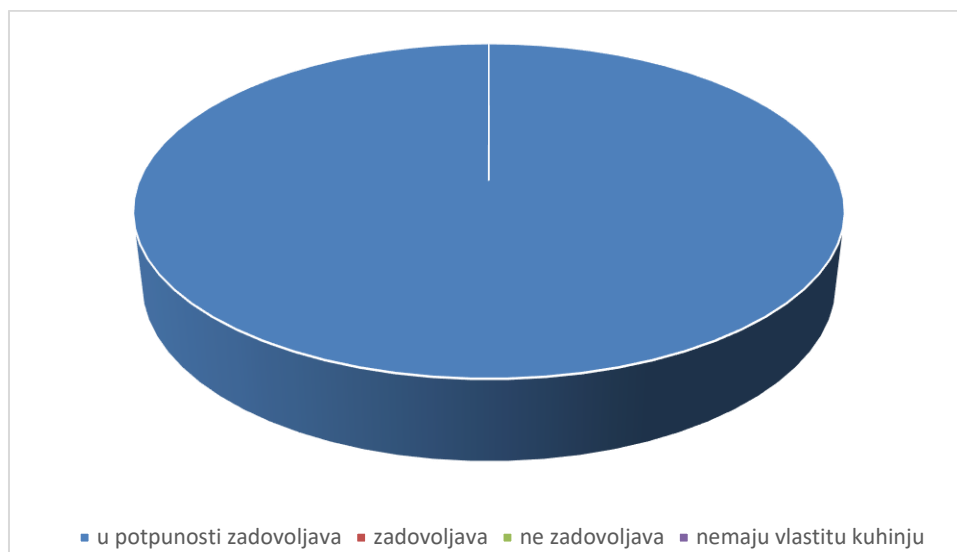
Tablica 9. dječji vrtići na području LAG -a „More 249“

R.br.	LAG "More 249"	Dječji vrtići					
		Ocjena sanitarno tehničkih uvjeta	Zadovoljavaju li prostorni uvjeti	Nedostaje li oprema	Broj zaposlenih u kuhinji	Zadovoljava li broj zaposlenih u kuhinji trenutne potrebe	Priprema li se svježe povrće
1.	Općina Pirovac	3	3	Ne	1	Da	Da
2.	Grad Vodice	3	3	Ne	3	Da	Da
3.	Šibenik - Brodarica	3	3	Ne	3	Da	Da

Napomena*: 1 – ne zadovoljava, 2 – zadovoljava, 3 – u potpunosti zadovoljava

Obrađenim podacima je utvrđeno da na području LAG-a „More 249“ sva tri dječja vrtića u potpunosti zadovoljavaju sanitarno-tehničke uvjete te su osigurani svi uvjeti za pripremu zdravstveno ispravne hrane u skladu s načelima HACCP sustava.

Graf 3. Ocjena sanitarno – tehničkih uvjeta na području LAG „More 249“

Broj zaposlenih u kuhinjama zadovoljava trenutne potrebe u sva tri dječja vrtića. U dječjim vrtićima nema potrebe za nabavkom opreme i izmjenom dotrajale, te se u sva tri dječja vrtića priprema svježe povrće.

6.4. Sanitarno–tehnički uvjeti na području LAG-a „Krka“

Na području LAG-a „Krka“ obrađeni su prikupljeni podaci za samo jedan dječji vrtić koji je ujedno i matični objekt. Obroci se pripremaju u kuhinji u vrtiću.

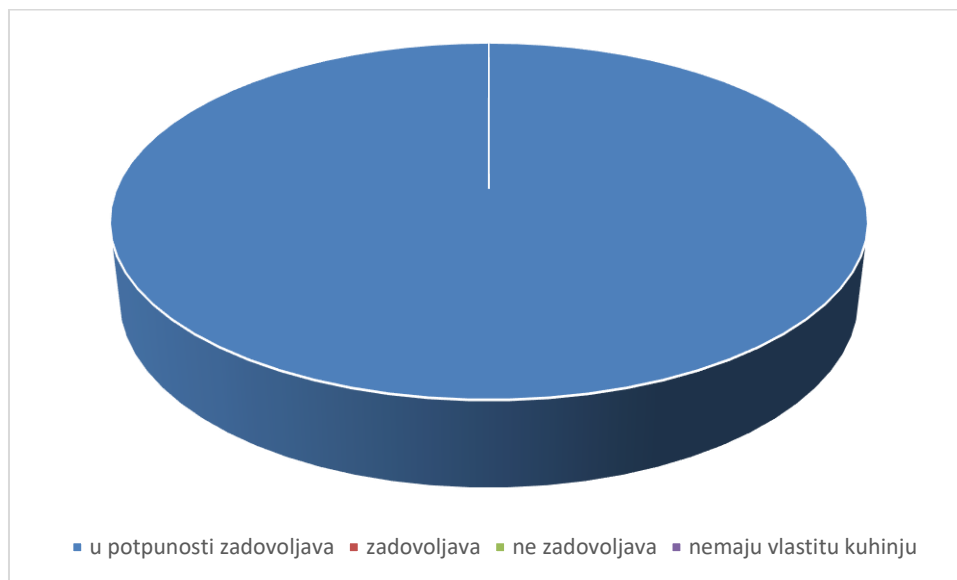
Tablica 10. dječji vrtići na području LAG -a „Krka“

R.br.	LAG "Krka"	Dječji vrtići					
		Ocjena sanitarno tehničkih uvjeta	Zadovoljavaju li prostorni uvjeti	Nedostaje li oprema	Broj zaposlenih u kuhinji	Zadovoljava li broj zaposlenih u kuhinji trenutačne potrebe	Priprema li se svježe povrće
1.	Grad Drniš	3	3	Konvektomat, Salamoreznica, Profesionalni mikser	4	Da	Da

Napomena*: 1 – ne zadovoljava, 2 – zadovoljava, 3 – u potpunosti zadovoljava

Obrađenim podacima je utvrđeno da na području LAG-a „Krka“ dječji vrtić u potpunosti zadovoljava sanitarno–tehničke uvjete te su osigurani svi uvjeti za pripremu zdravstveno ispravne hrane u skladu s načelima HACCP sustava.

Graf 4. Ocjena sanitarno – tehničkih uvjeta na području LAG „Krka“

Broj zaposlenih u kuhinji zadovoljava trenutne potrebe. Postoji potreba za nabavkom konvektomata, salamoreznice i profesionalnog miksera. U kuhinji se priprema svježe povrće.

7. Analiza postojećeg stanja potražnje voća, povrća i prerađevina u dječjim vrtićima

7.1. Područje LAG-a „Laura“

Na području LAG-a „Laura“ obrađeni su podaci o potrošnji poljoprivredno–prehrambenih proizvoda i hrane u 9 dječjih vrtića.

Tablica 11. Godišnje potrebe u dječjim vrtićima na području LAG-a „Laura“

Vrsta namirnica	kg ili L
Mlijeko	14.348
Krumpir	10.135
Jabuke	5.450
Luk	4.870
Jaja	4.015
Jogurt	3.090
Naranče	1.994
Piletina - svježa	1.711
Mandarine	1.477
Voćni jogurt	1.466
Kruške	1.398
Tjestenina	1.200
Mrkva	1.200
Blitva	1.080
Kupus	1.041
Lubenice	920
Zelena salata	664
Tikvice	642
Brašno pšenično	625
Grožđe	490
Rajčica	484
Limun	465
Kelj	444
Krastavac	410
Cvjetača	398
Brokula	377
Paprika	373
Maslinovo ulje	362
Kiselo vrhnje	351
Maslac	349
Špinat	333
Celer	293
Sir polutvrđi	288
Sir svjež	287
Marelice	285

Vrsta namirnica	kg ili L
Grah	274
Griz kukuruzni	240
Džemovi/Marmelade	237
Šljive	188
Kiseli kupus	182
Prokulice	170
Med	166
Cikla	158
Ječam	149
Griz pšenični	142
Češnjak	132
Dinje	127
Peršin	96
Jagode	89
Trešnje	70
Radić	36
Sušeno voće	22

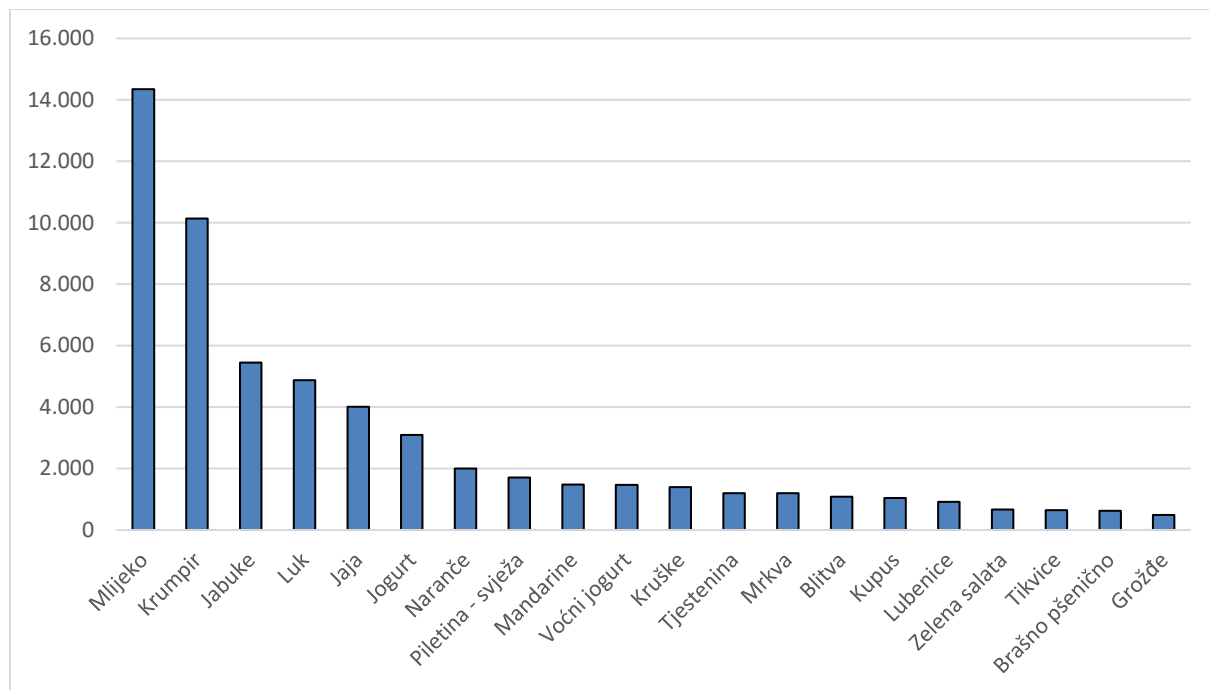
Iz dobivenih podataka vidljivo je da se u najvećim količinama koristi sljedećih pet namirnica: mlijeko 14.348 L, krumpir 10.135 kg, jabuke 5.450 kg, luk 4.870 kg i jaja 4.015 komada. Utrošak maslaca iznosi 349 kg, fermentiranih mliječnih proizvoda 4.907 kg (jogurt, voćni jogurt, kiselo vrhnje), sireva (svježi i polutvrđi) 575 kg. Utrošak jaja iznosi 4.015 komada godišnje, meda 166 kg, maslinovog ulja 362 L. Žitarice i mliniski proizvodi (ječam, griz pšenični i kukuruzni) 531 kg, dok se tjestenine koristi 1.200 kg godišnje.

Ukupna potrošnja voća iznosi 12.953 kg godišnje, od čega najviše jabuke u iznosu od 5.450 kg, citrusi (naranče, limuni, mandarine) 3.936 kg, kruške 1.398 kg, lubenice i dinje 1.047 kg, grožđe 490 kg, jagode 89 kg, koštunjavo voće (šljive, breskve, nektarine, marelice i trešnje) 543 kg.

Ukupna potrošnja povrća iznosi 23.792 kg godišnje, od čega najviše krumpir u količini od 10.135 kg, zelena salata i radić 700 kg, lisnato povrće (blitva i špinat) 1.413 kg, kupusnjače (brokula, prokulice, kelj, cvjetača, kupus) 2.612 kg, mrkva 1.200 kg, rajčica 484 kg, krastavci 410 kg, tikvice 642 kg, a cikla, luk, češnjak, celer i peršin 6.196 kg. Sušeni grah se koristi u iznosu od 274 kg godišnje.

Od prerađevina voća i povrća najviše se koriste džemovi i marmelade 237 kg godišnje, sušeno voće 22 kg.

Graf 5. Godišnje potrebe poljoprivredno – prehrambenih proizvoda i hrane u dječjim vrtićima na području LAG-a „Laura“ (prvih 20 proizvoda)

7.2. Područje LAG-a „Bura“

Na području LAG-a „Bura“ obrađeni su podaci o potrošnji poljoprivredno – prehrambenih proizvoda i hrane u 7 dječjih vrtića.

Tablica 12. Godišnje potrebe u dječjim vrtićima na području LAG-a „Bura“

Vrsta namirnica	kg ili L
Mlijeko	5.899
Krumpir	4.690
Jogurt	2.813
Jaja	2.500
Jabuke	2.134
Naranče	1.185
Piletina - svježa	1.097
Blitva	980
Tjestenina	937
Mandarine	910
Voćni jogurt	848
Mrkva	747
Lubenice	704
Špinat	680
Grah	677
Luk	654

Vrsta namirnica	kg ili L
Kruške	612
Brokula	561
Tikvice	502
Cikla	461
Kupus	460
Brašno pšenično	407
Grožđe	398
Marellice	398
Zelena salata	351
Cvjetača	325
Dinje	315
Kelj	305
Rajčica	302
Griz kukuruzni	287
Krastavac	275
Džemovi/Marmelade	251
Kiselo vrhnje	247
Paprika	240
Prokulice	220
Sir polutvrđi	193
Šljive	149
Maslac	136
Ječam	127
Trešnje	120
Limun	116
Maslinovo ulje	105
Sir svjež	77
Kiseli kupus	77
Jagode	77
Radić	65
Griz pšenični	53
Peršin	33
Celer	31
Med	26
Česnjak	22
Sušeno voće	15

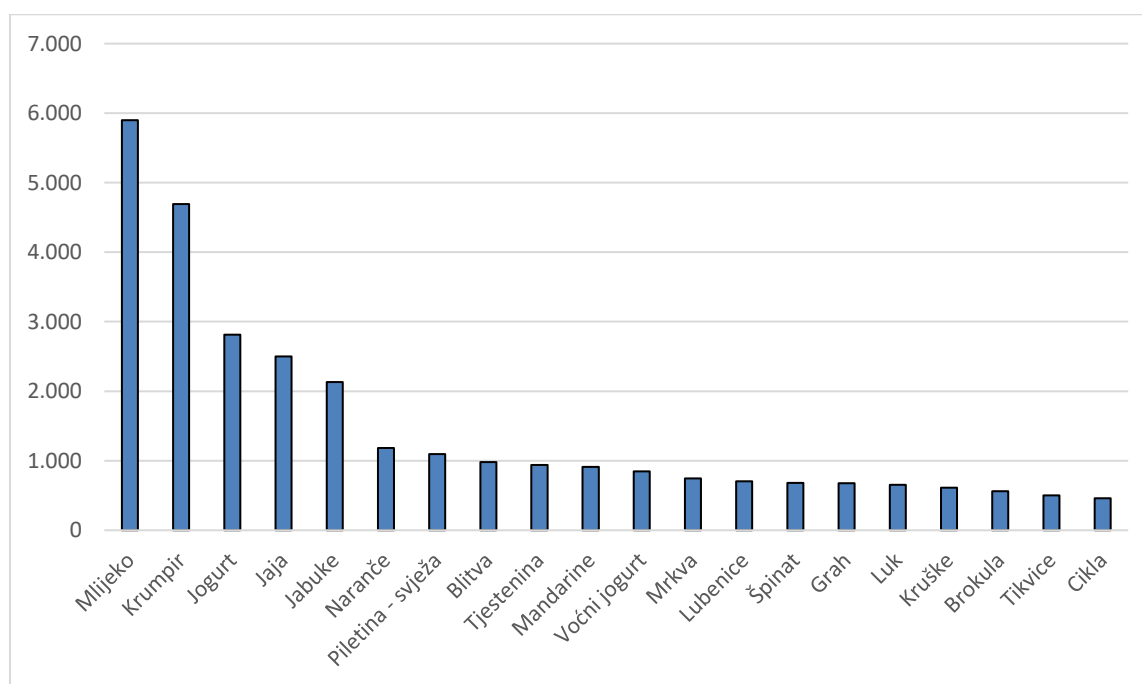
Iz dobivenih podataka vidljivo je da se u najvećim količinama koristi sljedećih pet namirnica: mlijeko 5.899 L, krumpir 4.690 kg, jogurt 2.813 L, jaja 2.500 komada i 2.134 kg jabuka. Utrošak maslaca iznosi 136 kg, fermentiranih mliječnih proizvoda 3.908 kg (jogurt, voćni jogurt, kiselo vrhnje), sireva (svježi i polutvrđi) 270 kg. Utrošak jaja iznosi 2.500 komada godišnje, meda 26 kg, maslinovog ulja 105 L. Žitarice i mlinski proizvodi (ječam, griz pšenični i kukuruzni) 467 kg, dok se tjestenine koristi 937 kg godišnje.

Ukupna potrošnja voća iznosi 7.118 kg godišnje, od čega najviše jabuke u iznosu od 2.134 kg, citrusi (naranče, limuni, mandarine) 2.211 kg, kruške 612 kg, lubenice i dinje 1.019 kg, grožđe 398 kg, jagode 77 kg, koštunjavo voće (šljive, breskve, nektarine, marelice i trešnje) 667 kg.

Ukupna potrošnja povrća iznosi 12.658 kg godišnje, od čega najviše krumpir u količini od 4.690 kg, zelena salata i radić 416 kg, lisnato povrće (blitva i špinat) 1.660 kg, kupusnjače (brokula, prokulice, kelj, cvjetača, kupus) 1.488 kg, mrkva 747 kg, rajčica 302 kg, krastavci 275 kg, tikvice 502 kg, a cikla, luk, češnjak, celer i peršin 1.901 kg. Sušeni grah se koristi u iznosu od 677 kg godišnje.

Od prerađevina voća i povrća najviše se koriste džemovi i marmelade 251 kg godišnje, sušeno voće 15 kg.

Graf 6. Godišnje potrebe poljoprivredno – prehrambenih proizvoda i hrane u dječjim vrtićima na području LAG-a “Bura” (prvih 20 proizvoda)

7.3. Područje LAG-a „More 249“

Na području LAG-a „More 249“ obrađeni su podaci o potrošnji poljoprivredno – prehrambenih proizvoda i hrane u 3 dječja vrtića.

Tablica 13. Godišnje potrebe u dječjim vrtićima na području LAG-a „More 249“

Vrsta namirnica	kg ili L
Krumpir	6.300
Jaja	5.200
Mlijeko	3.125
Jogurt	1.450
Jabuke	1.100
Lubenice	1.080
Mrkva	1.000
Naranče	800
Brašno pšenično	650
Zelena salata	650
Tjestenina	600
Piletina - svježa	530
Blitva	400
Kruške	400
Trešnje	320
Špinat	300
Luk	260
Kupus	250
Griz kukuruzni	220
Džemovi/Marmelade	200
Limun	160
Mandarine	150
Grožđe	150
Marelice	150
Šljive	150
Kiselo vrhnje	120
Sir svjež	120
Maslac	107
Med	100
Griz pšenični	100
Cikla	100
Cvjetača	80
Maslinovo ulje	70
Rajčica	70
Krastavac	70
Tikvice	70
Sir polutvrdi	55
Brokula	50

Vrsta namirnica	kg ili L
Kelj	50
Češnjak	50
Celer	50
Grah	50
Ječam	40
Jagode	40
Peršin	35
Kiseli kupus	30
Dinje	10
Sušeno voće	5
Voćni jogurt	0
Prokulice	0
Radić	0
Paprika	0

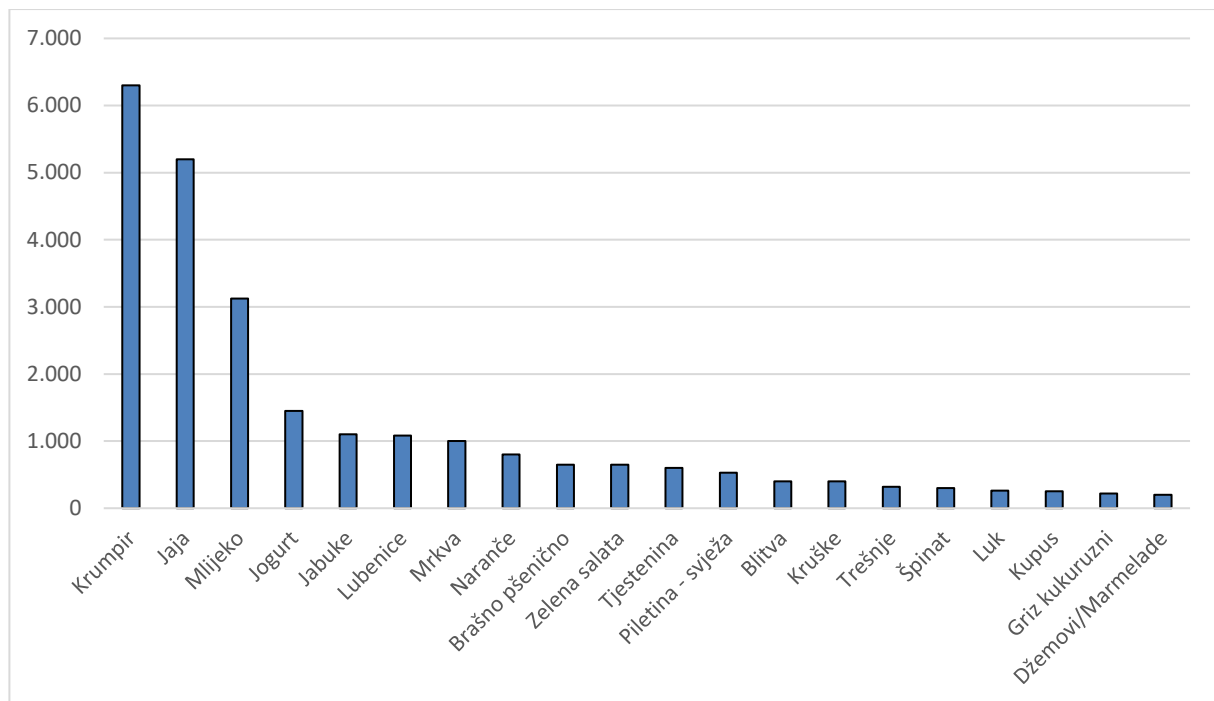
Iz dobivenih podataka vidljivo je da se u najvećim količinama koristi sljedećih pet namirnica: krumpir 6.300 kg, jaja 5.200 komada, mlijeko 3.125 L, jogurt 1.450 l i 1.000 kg jabuka. Utrošak maslaca iznosi 107 kg, fermentiranih mliječnih proizvoda 1.570 kg (jogurt, voćni jogurt, kiselo vrhnje), sireva (svježi i polutvrđi) 175 kg. Utrošak jaja iznosi 5.200 komada godišnje, meda 100 kg, maslinovog ulja 70 L. Žitarice i mlinski proizvodi (ječam, griz pšenični i kukuruzni) 360 kg, dok se tjestenine koristi 600 kg godišnje.

Ukupna potrošnja voća iznosi 4.510 kg godišnje, od čega najviše jabuke u iznosu od 1.100 kg, citrusi (naranče, limuni, mandarine) 1.110 kg, kruške 400 kg, lubenice i dinje 1.090 kg, grožđe 150 kg, jagode 40 kg, koštunjavo voće (šljive, breskve, nektarine, marelice i trešnje) 620 kg.

Ukupna potrošnja povrća iznosi 9.865 kg godišnje, od čega najviše krumpir u količini od 6.300 kg, zelena salata 650 kg, lisnato povrće (blitva i špinat) 700 kg, kupusnjače (brokula, prokulice, kelj, cvjetača, kupus) 460 kg, mrkva 1.000 kg, rajčica 70 kg, krastavci 70 kg, tikvice 70 kg, a cikla, luk, češnjak, celer i peršin 495 kg. Sušeni grah se koristi u iznosu od 50 kg godišnje.

Od prerađevina voća i povrća najviše se koriste džemovi i marmelade 200 kg godišnje, sušeno voće se ne koristi.

Graf 7. Godišnje potrebe poljoprivredno – prehrambenih proizvoda i hrane u dječjim vrtićima na području LAG-a „More 249“ (prvih 20 proizvoda)

7.4. Područje LAG-a „Krka“

Na području LAG-a „More 249“ obrađeni su podaci o potrošnji poljoprivredno – prehrambenih proizvoda i hrane u 1 dječjem vrtiću.

Tablica 14. Godišnje potrebe u dječjim vrtićima na području LAG-a „Krka“

Vrsta namirnica	kg ili L
Jaja	26.000
Jogurt	14.600
Mlijeko	10.000
Krumpir	9.500
Jabuke	5.000
Voćni jogurt	4.000
Naranče	1.750
Kupus	1.500
Piletina - svježa	1.200
Luk	900
Mandarine	900
Mrkva	800
Tjestenina	700
Cikla	600
Brašno pšenično	520

Vrsta namirnica	kg ili L
Griz kukuruzni	460
Griz pšenični	430
Džemovi/Marmelade	420
Maslac	400
Blitva	400
Zelena salata	400
Tikvice	300
Kruške	300
Kiselo vrhnje	260
Ječam	190
Cvjetača	190
Špinat	180
Limun	180
Celer	165
Kelj	150
Peršin	150
Grah	130
Maslinovo ulje	120
Brokula	100
Rajčica	100
Krastavac	100
Češnjak	100
Lubenice	90
Paprika	80
Sir svježi	60
Med	50
Grožđe	50
Šljive	50
Dinje	50
Sir polutvrdi	40
Kiseli kupus	40
Prokulice	30
Radić	30
Marelice	30
Trešnje	30
Jagode	30
Sušeno voće	30

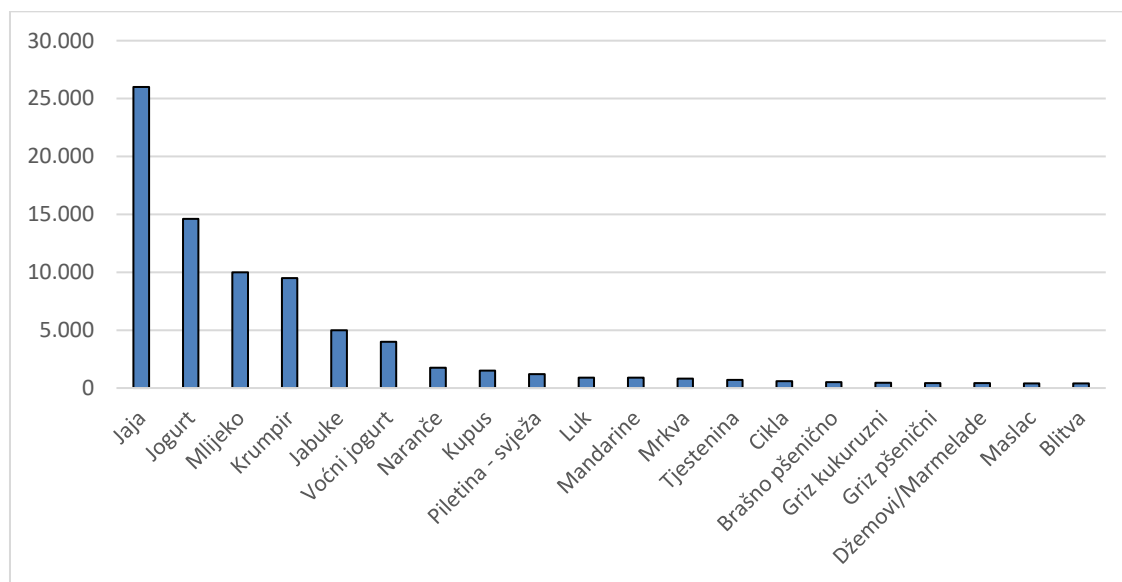
Iz dobivenih podataka vidljivo je da se u najvećim količinama koristi sljedećih pet namirnica: jaja 26.000 komada, krumpir 9.500 kg, mlijeko 10.000 L, jabuke 5.000 kg i 14.600 L jogurta. Utrošak maslaca iznosi 400 kg, fermentiranih mliječnih proizvoda 18.860 kg (jogurt, voćni jogurt, kiselo vrhnje), sireva (svježi i polutvrdi) 100 kg. Utrošak jaja iznosi 26.000 komada godišnje, meda 50 kg, maslinovog ulja 120 L. Žitarice i mlinski proizvodi (ječam, griz pšenični i kukuruzni) 1.080 kg, dok se tjestenine koristi 700 kg godišnje.

Ukupna potrošnja voća iznosi 8.490 kg godišnje, od čega najviše jabuke u iznosu od 5.000 kg, citrusi (naranče, limuni, mandarine) 2.830 kg, dinje i lubenice 140 kg, kruške 300 kg, grožđe 50 kg, šljive 50 kg, marelice 30 kg, trešnje 30 kg i jagode 30 kg.

Ukupna potrošnja povrća iznosi 15.945 kg godišnje, od čega najviše krumpir u količini od 9.500 kg, luk 900 kg, mrkva 800 kg, cikla 600 kg, zelena salata 430 kg, lisnato povrće (blitva i špinat) 580 kg, kupusnjače (brokula, prokulice, kelj, cvjetača, kupus) 2.010 kg, rajčica 100 kg, krastavci 100 kg, paprika 80 kg, tikvice 300 kg, te celer, peršin i češnjak u iznosu od 415 kg. Sušeni grah se koristi u iznosu od 130 kg godišnje. Maslinovo ulje se koristi u iznosu od 120 L godišnje.

Od prerađevina voća i povrća najviše se koriste džemovi i marmelade 420 kg godišnje, sušeno voće se koristi u iznosu od 30 kg godišnje.

Graf 8. Godišnje potrebe poljoprivredno – prehrambenih proizvoda i hrane u dječjem vrtiću na području LAG-a "Krka" (prvih 20 proizvoda)

8. Analiza postojećeg stanja ponude voća, povrća i prerađevina lokanih poljoprivrednih proizvođača

Analiza postojećeg stanja u domeni ponude provedena je usmenim putem pomoću koje se ispitao kapacitet i raspoloživost ponude poljoprivrednih proizvođača koji mogu ponuditi svoje proizvode dječjim vrtićima. Budući da su analize potrošnje svježeg voća i povrća u dječjim vrtićima pokazale neznatne godišnje količine, anketiran je dovoljan broj poljoprivrednih gospodarstava na području Zadarske i Šibensko–kninske županije čije proizvedene godišnje količine u potpunosti zadovoljavaju godišnje potrebe svježih namirnica u dječjim vrtićima.

Poljoprivredno gospodarstvo čine sve proizvodne jedinice na kojima se obavlja poljoprivredna djelatnost i kojima upravlja poljoprivrednik, a koje se nalaze na području Republike Hrvatske. Zakonom o poljoprivredi definirane su: a) primarna poljoprivredna proizvodnja, b) priprema proizvoda za tržište i c) prerađa poljoprivrednih proizvoda.

Sukladno Zakonu o poljoprivredi (NN 118/2018, NN 042/2020), poljoprivrednik je fizička ili pravna osoba ili skupina fizičkih ili pravnih osoba koja obavlja poljoprivrednu djelatnost na području Republike Hrvatske, a obuhvaća sljedeće organizacijske oblike: obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo, samoopskrbno poljoprivredno gospodarstvo, obrt registriran za obavljanje poljoprivredne djelatnosti, trgovačko društvo ili zadrugu registriranu za obavljanje poljoprivredne djelatnosti.

Primarna poljoprivredna proizvodnja je proizvodnja proizvoda bilinogojstva ili stočarstva navedenih u Prilogu I. Ugovora o funkcioniranju Europske unije bez obavljanja dodatnih radnji kojima bi se promijenila priroda tih proizvoda.

Priprema proizvoda za tržište obuhvaća postupke pripreme, kao što su čišćenje, pranje, rezanje, ljuštenje, obrezivanje i sušenje proizvoda bez njihova pretvaranja u prerađevine.

Prerađa poljoprivrednih proizvoda je svako djelovanje na poljoprivrednom proizvodu čiji je rezultat proizvod koji je i sam poljoprivredni proizvod, osim djelatnosti na poljoprivrednim dobrima koje su prijeko potrebne za pripremu životinjskih ili biljnih proizvoda za prvu prodaju.

Zbog očuvane prirode i okoliša, Hrvatska ima prednost nad drugim razvijenim zemljama i može proizvesti raznoliku i sigurnu hranu visoke kvalitete. Zadarska županija prostire se preko raznolikog prirodnog područja: otoka, obale i Ravnih kotara, preko dijela Bukovice, južne

padine Velebita i Like. Ravni kotari su uz obalu najvažnije područje za poljoprivredu. Tri različite geografske i klimatske zone su prisutne u relativno malom području: ravnice u zaleđu pod utjecajem su kontinentalne klime, obalno područje s utjecajem mediteranske klime i planinsko područje. To omogućava proizvodnju širokog asortimana poljoprivrednih proizvoda. Ekološki uvjeti (klima i tlo), geografski položaj, blizina cesta i tržišta povoljni su za poljoprivrednu proizvodnju. Obradivo područje pokriva 68,976 ha (29,8%), poljoprivredno područje 231,768 ha, sveukupno 362,973 ha. Najvažnije grane primarne poljoprivredne proizvodnje su povrtlarstvo, voćarstvo, vinogradarstvo, stočarstvo i ribarstvo. Glavne vrste voća ovog područja (gledano s ekološke i tržišne točke gledišta) su: masline, grožđe, bademi (domaći naziv bajam), višnja maraska, breskva, nektarina, trešnje, smokve i jabuke. Glavne uzgojne industrije su govedarstvo, ovčarstvo i uzgoj koza, uz uzgoj ovaca kao dominantne grane. Ukupni broj poljoprivrednih gospodarstava u 2021. godini iznosi 8.305.

Šibensko-kninska županija, u odnosu na druge poljoprivredno razvijenije županije, raspolaže sa skromnijim poljoprivrednim proizvodnim resursima. Najvažnije grane poljoprivredne proizvodnje su stočarstvo, vinogradarstvo i maslinarstvo te u manjem omjeru povrtlarstvo, dok je voćarstvo slabo zastupljeno. Ukupni broj poljoprivrednih gospodarstava u 2021. godini iznosi 5.386. Poljoprivredno zemljište zauzima 60,3% površine Županije, od čega obradive površine zauzimaju 26,5% te površine, a livade i pašnjaci 73,5%.

Za potrebe izrade studije, obuhvaćeni su lokalni poljoprivredni proizvođači u Zadarskoj i Šibensko–kninskoj županiji koji se bave proizvodnjom i preradom proizvoda koje mogu plasirati u lokalne odgojno–obrazovne ustanove. Podaci koji se koriste u studiji prikupljeni su direktnim kontaktima i/ili s web stranica.

Pravna struktura poljoprivrednih proizvođača u Zadarskoj i Šibensko–kninskoj županiji prema dostupnim podacima, prikazana je prema pripadajućim LAG-ovima.

Tablica 15. Broj i struktura poljoprivrednih gospodarstava na područjima LAG-ova

LAG - Zadarska županija	OPG + SOPG	Obrt	Trgovačko društvo	Ostalo
LAG "Laura	3.589	23	35	17
LAG "Bura"	1.710	6	24	5
Ukupno	5.299	29	59	22

LAG - Šibensko - kninska županija	OPG + SOPG	Obrt	Trgovačko društvo	Ostalo
LAG "More 249"	2.002	6	21	4
LAG "Krka"	1.678	7	9	6
Ukupno	3.680	13	30	10

Izvor: LAG „Laura“, LAG „Bura“, LAG „More 249“, LAG „Krka“;

Odgojno–obrazovne ustanove sa područja obuhvata zainteresirane su za suradnju sa lokalnim proizvođačima, prvenstveno za nabavku svježeg voća i povrća. Analizom podataka ispitanih poljoprivrednih proizvođača, zaključuje se da se najveći broj ispitanika bavi proizvodnjom maslinovog ulja, vina, bajama, voća i povrća.

8.1. LAG „Laura“ – ponuda poljoprivrednih proizvoda

Prema dobivenim podacima, na području LAG-a „Laura“ na dan 01. rujna 2022. godine, registrirano je 3.664 poljoprivrednih gospodarstava koji čine 44% udjela u sveukupnom broju poljoprivrednih gospodarstava u Zadarskoj županiji. Najveći udio poljoprivrednih gospodarstava imaju obiteljska poljoprivredna gospodarstva sa 97,95%, zatim slijede obrti sa 0,62%, trgovačka društva sa 0,95% te ostali organizacijski tipovi sa 0,46%.

Tablica 16. Broj poljoprivrednih gospodarstava na području LAG-a „Laura“ i pravna struktura u 2022. godini

JLS	Organizacijski oblik poljoprivrednika						
	OPG	SOPG	Obrt	Trgovačko društvo	Zadruga	Druga pravna osoba i ostalo	Od toga broj ekoloških proizvođača
Grad Benkovac	1.203	44	8	13	3	1	102
Grad Biograd na Moru	225	18	1	4	1	1	14
Općina Bibinje	79	2	1	1	1	0	3
Općina Galovac	107	3	0	2	3	0	4
Općina Lišane Ostrovičke	104	5	1	2	1	0	7
Općina Pakoštane	307	9	1	2	1	0	7
Općina Pašman	252	18	1	3	0	0	14
Općina Polača	167	3	5	0	2	0	10
Općina Stankovci	214	7	1	1	2	0	12
Općina Sukošan	260	10	1	4	0	0	4
Općina Sv. Filip i Jakov	282	4	2	1	1	0	8

JLS	Organizacijski oblik poljoprivrednika						
	OPG	SOPG	Obrt	Trgovačko društvo	Zadruga	Druga pravna osoba i ostalo	Od toga broj ekoloških proizvođača
Općina Škabrnja	199	0	1	2	0	0	3
Općina Tkon	64	3	0	0	0	0	2
Ukupno LAG	3.463	126	23	35	15	2	190

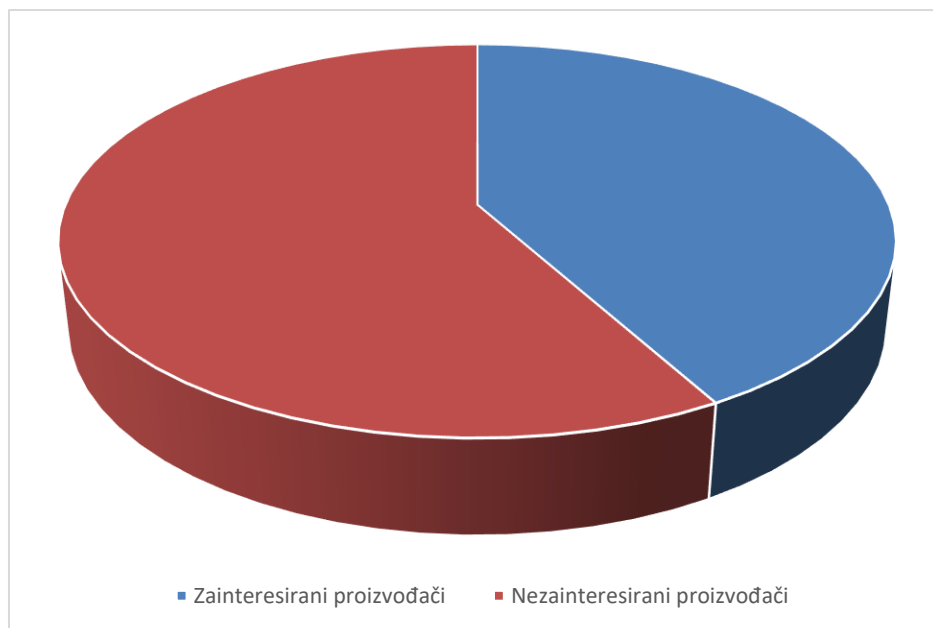
Izvor: LAG „Laura“

Anketirani proizvođači većinu svojih proizvoda uspijevaju plasirati na lokalnim tržnicama, dok pojedini veći proizvođači svoje proizvode plasiraju isključivo na inozemna tržišta radi postizanja veće prodajne cijene koju nije moguće postići na domaćem tržištu. Neki od problema koji se nameću kod anketiranih proizvođača su nedovoljna suradnja i udruživanje samih poljoprivrednih proizvođača, nemogućnost skladištenja proizvoda, što dovodi do nemogućnosti isporuke svježih namirnica tijekom cijele godine.

8.1.1. Obrada podataka

Na području LAG-a „Laura“ anketirano je ukupno 31 poljoprivrednih proizvođača od kojih je 13 proizvođača (48%) zainteresirano za suradnju sa odgojno–obrazovnim ustanovama, dok 18 proizvođača (52%) nije zainteresirano. Najviše anketiranih proizvođača s područja LAG „Laura“ proizvodi povrće (8), voće (5), maslinovo ulje (2).

Graf 9. Zainteresiranost anketiranih poljoprivrednih proizvođača za suradnju s odgojno – obrazovnim ustanovama na području LAG „Laura“

Poljoprivredni proizvođači koji proizvode voće, zbog nemogućnosti skladištenja, u ponudi ga imaju samo sezonski, uglavnom od svibnja do kraja rujna ili početka listopada. Povrće, također zbog nemogućnosti skladištenja je sezonsko, a dostupnost ovisi o vrsti i sorti.

Problemi poljoprivrednih proizvođača koje najčešće navode su sezonalnost voća i povrća, nepostojanje adekvatnih skladišnih kapaciteta i opreme, niske cijene koje proizvođači moraju ponuditi na javnim natječajima iz razloga što se i dalje kao osnovni kriterij odabira najčešće navodi najniža cijena, bez obzira što Zakon o javnoj nabavi propisuje i ostale kriterije koji bi bili primjenjiviji i održiviji za ovu vrst proizvodnje. Od proizvođača koji su zainteresirani za suradnju većina bi bila voljna distribuciju vršiti vlastitim prijevoznim sredstvima za vrtiće na udaljenosti od 10 do 30 kilometara.

Od 13 proizvođača voća, povrća i maslinovog ulja zainteresiranih za suradnju s odgojno–obrazovnim ustanovama, samo jedan posjeduje eko certifikat, dok ostali periodično provode laboratorijske analize svojih proizvoda. Niti jedan od anketiranih proizvođača nema implementiran HACCP sustav.

Proizvođači u obuhvatu LAG-a „Laura“ su u mogućnosti isporučiti cjelokupne godišnje količine voća, povrća i maslinovog ulja koje potražuju vrtići, dok ostale namirnice koje su predmet ankete nisu u mogućnosti isporučiti.

8.2. LAG „Bura“ – ponuda poljoprivrednih proizvoda

Prema dobivenim podacima, na području LAG-a „Bura“ na dan 01. rujna 2022. godine, registrirano je 1.745 poljoprivrednih gospodarstava koji čine 20% udjela u sveukupnom broju poljoprivrednih gospodarstava u Zadarskoj županiji. Najveći udio poljoprivrednih gospodarstava imaju obiteljska poljoprivredna gospodarstva sa 97,99%, zatim slijede obrti sa 0,34%, trgovačka društva sa 1,38% te ostali organizacijski tipovi sa 0,29%.

Tablica 17. Broj poljoprivrednih gospodarstava na području LAG-a „Bura“ i pravna struktura u 2022. godini

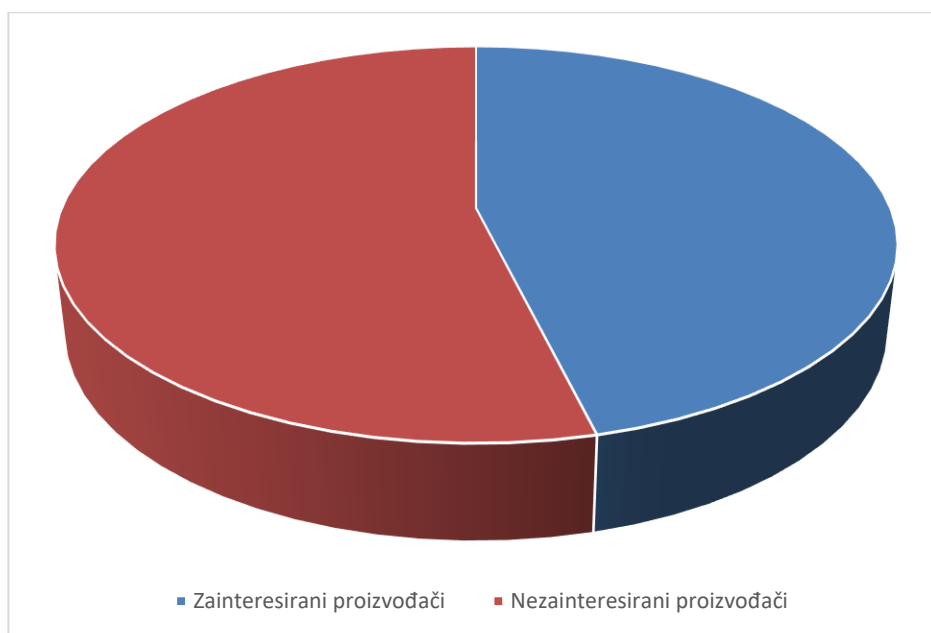
JLS	Organizacijski oblik poljoprivrednika						
	OPG	SOPG	Obrt	Trgovačko društvo	Zadruga	Druga pravna osoba i ostalo	Od toga broj ekoloških proizvođača
Općina Zemunik Donji	162	5	0	0	2	1	7
Općina Poličnik	361	9	0	4	2	0	11
Općina Novigrad	98	9	2	1	0	0	8
Općina Posedarje	285	14	1	8	0	0	13
Općina Jasenice	96	5	0	1	0	0	4
Općina Starigrad	62	1	1	6	0	0	4
Općina Ražanac	180	11	1	1	0	0	2
Općina Vrsi	79	3	0	1	0	0	2
Grad Obrovac	305	25	1	2	0	0	26
Ukupno LAG	1.628	82	6	24	4	1	77

Izvor: LAG „Bura“

8.2.1. Obrada podataka

Na području LAG-a „Bura“ anketirano je ukupno 13 poljoprivrednih proizvođača od kojih je 6 proizvođača (46%) zainteresirano za suradnju s odgojno–obrazovnim ustanovama, dok 7 proizvođača (54%) nije zainteresirano. Najviše anketiranih proizvođača s područja LAG „Bura“ proizvodi voće (1), povrće (2), jaja (2), maslinovo ulje (3), prerađevine (džem) (1).

Graf 10. Zainteresiranost anketiranih poljoprivrednih proizvođača za suradnju s odgojno – obrazovnim ustanovama na području LAG „Bura“

Poljoprivredni proizvođači koji proizvode voće, zbog nemogućnosti skladištenja, u ponudi ga imaju samo sezonski, uglavnom od svibnja do kraja rujna ili početka listopada. Povrće, također zbog nemogućnosti skladištenja je sezonsko, a dostupnost ovisi o vrsti i sorti.

Problemi poljoprivrednih proizvođača koje najčešće navode su sezonalnost voća i povrća, nepostojanje adekvatnih skladišnih kapaciteta i opreme, niske cijene koje proizvođači moraju ponuditi na javnim natječajima iz razloga što se i dalje kao osnovni kriterij odabira najčešće navodi najniža cijena, bez obzira što Zakon o javnoj nabavi propisuje i ostale kriterije koji bi bili primjenjiviji i održiviji za ovu vrst proizvodnje. Od proizvođača koji su zainteresirani za suradnju većina bi bila voljna distribuciju vršiti vlastitim prijevoznim sredstvima za vrtiće na udaljenosti od 10 do 30 kilometara.

Na području LAG „Bura“ među anketiranim proizvođačima postoji jedan proizvođač s adekvatnom opremom za skladištenje svježeg voća i povrća koji je ujedno i zainteresiran za suradnju s odgojno–obrazovnim ustanovama. Količine koje proizvođač može isporučiti (blitva, špinat, paprika, rajčica i jabuka) u potpunosti zadovoljavaju godišnje potrebe dječjih vrtića. Isporuka svojih proizvoda bila bi moguća dva do tri puta tjedno vlastitom dostavom.

Proizvođači u obuhvatu LAG-a „Bura“ su u mogućnosti isporučiti cjelokupne godišnje količine voća, povrća, jaja i maslinovog ulja koje potražuju vrtići, dok ostale namirnice koje su predmet ankete nisu u mogućnosti isporučiti. Proizvođači koji imaju dovoljne količine ječma i meda koje potražuju vrtići ne ispunjavaju sve zakonske uvjete za rad s vrtićima (nemaju mogućnost izdavanja e-račun-a, nisu upisani u Registar poreznih obveznika (RPO)).

8.3. LAG „More 249“ – ponuda poljoprivrednih proizvoda

Prema dobivenim podacima, na području LAG-a „More 249“ na dan 01. rujna 2022. godine, registrirano je 2.033 poljoprivrednih gospodarstava koji čine 38% udjela u sveukupnom broju poljoprivrednih gospodarstava u Šibensko-kninskoj županiji. Najveći udio poljoprivrednih gospodarstava imaju obiteljska poljoprivredna gospodarstva (uključena su i samoopskrbna poljoprivredna gospodarstva) sa 98,48%, zatim slijede obrti sa 0,30%, trgovačka društva sa 1,03% te ostali organizacijski tipovi sa 0,20%.

Tablica 18. Broj poljoprivrednih gospodarstava na području LAG-a „More 249“ i pravna struktura u 2022. godini

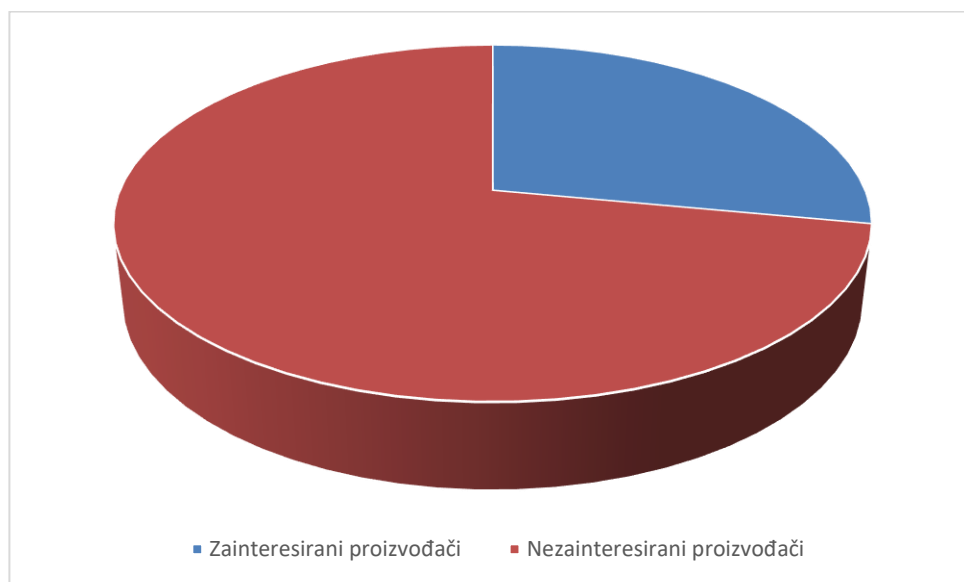
JLS	Organizacijski oblik poljoprivrednika						
	OPG	SOPG	Obrt	Trgovačko društvo	Zadruga	Druga pravna osoba i ostalo	Od toga broj ekoloških proizvođača
Općina Tisno	114	39	0	1	0	0	4
Općina Murter-Kornati	137	40	1	1	0	0	2
Općina Pirovac	70	15	1	1	1	0	3
Grad Šibenik	784	309	3	10	1	2	11
Grad Vodice	253	90	0	6	0	0	15
Općina Tribunj	7	12	0	0	0	0	0
Općina Rogoznica	98	34	1	2	0	0	4
Ukupno LAG	1.463	539	6	21	2	2	39

Izvor: LAG „More249“

8.3.1. Obrada podataka

Na području LAG-a „More 249“ anketirano je ukupno 25 poljoprivrednih proizvođača od kojih je 4 proizvođača zainteresirano za suradnju s odgojno–obrazovnim ustanovama, 3 proizvođača su zainteresirani uz uvjet da im se osigura prijevoz, uz isporuku samo u zimskim mjesecima, (ukupno 28%), dok 18 proizvođača (78%) nije zainteresirano ili uopće nije odgovorilo na anketu. Anketirani proizvođača s područja LAG „More 249“ proizvode mlijeko (1), maslinovo ulje (5), med (1) te povrće (3) i voće (1).

Graf 11. Zainteresiranost anketiranih poljoprivrednih proizvođača za suradnju s odgojno – obrazovnim ustanovama na području LAG „More 249“

Proizvođači u obuhvatu LAG-a „More 249“ su u mogućnosti isporučiti samo djelomične godišnje količine povrća koje potražuju vrtići, mlijeko, maslinovo ulje i med, dok ostale namirnice koje su predmet ankete nisu u mogućnosti isporučiti.

Jedan proizvođač koji je zainteresiran za suradnju s dječjim vrtićima mogao bi isporučivati zelenu salatu, blitvu, špinat i luk, s time da se radi o sezonskim kapacitetima povrća. Osnovni problem je što na području Šibensko-kninske županije nema proizvođača voća koji zadovoljavaju zakonske uvjete za rad s vrtićima (nemaju mogućnost izdavanja e-račun-a, nisu upisani u Registar poreznih obveznika (RPO), dok neki ne mogu osigurati tražene količine koje zahtijevaju vrtići (jabuke, mandarine, naranče). Jedan proizvođač meda je zainteresiran za

suradnju s vrtićima te može isporučiti tražene količine. Ostali proizvođači koji su zainteresirani za suradnju navode uvjete kao što su osiguran prijevoz te isporuku samo u zimskim mjesecima budući da tijekom ljetnih mjeseci nemaju problema sa prodajom svojim proizvoda.

8.4. LAG „Krka“ – ponuda poljoprivrednih proizvoda

Prema dobivenim podacima, na području LAG-a „Krka“ na dan 01. rujna 2022. godine, registrirano je 1.700 poljoprivrednih gospodarstava koji čine 31% udjela u sveukupnom broju poljoprivrednih gospodarstava u Šibensko-kninskoj županiji. Najveći udio poljoprivrednih gospodarstava imaju obiteljska poljoprivredna gospodarstva sa 98,71%, zatim slijede obrti sa 0,41%, trgovačka društva sa 0,53% te ostali organizacijski tipovi sa 0,35%.

Tablica 19. Broj poljoprivrednih gospodarstava na području LAG-a „Krka“ i pravna struktura u 2022. godini

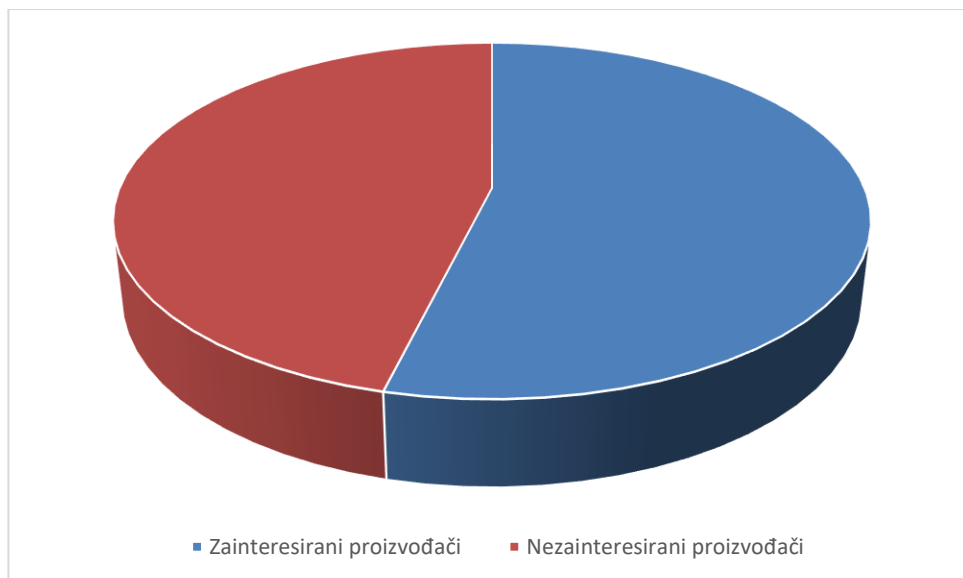
JLS	Organizacijski oblik poljoprivrednika						
	OPG	SOPG	Obrt	Trgovačko društvo	Zadruga	Druga pravna osoba i ostalo	Od toga broj ekoloških proizvođača
Grad Drniš	33	7	0	0	0	0	14
Općina Bilice	82	19	0	0	0	0	0
Grad Skradin	394	90	3	2	2	0	29
Grad Šibenik	384	73	3	2	0	1	6
Općina Promina	98	39	0	4	1	0	10
Općina Ružić	196	35	1	1	1	1	11
Općina Unešić	194	34	0	0	0	0	4
Ukupno LAG	1.381	297	7	9	4	2	74

Izvor: LAG „Krka“

8.4.1. Obrada podataka

Na području LAG-a „Krka“ anketirano je ukupno 13 poljoprivrednih proizvođača od kojih je 7 proizvođača (54%) zainteresirano za suradnju sa odgojno-obrazovnim ustanovama, dok 6 proizvođača (46%) nije zainteresirano. Najviše anketiranih proizvođača s područja LAG „Krka“ proizvodi povrće (3), voće (1) i jaja (1), med (1), maslinovo ulje (1), sir (1).

Graf 12. Zainteresiranost anketiranih poljoprivrednih proizvođača za suradnju s odgojno – obrazovnim ustanovama na području LAG „Krka“

Proizvođači u obuhvatu LAG-a „Krka“ su u mogućnosti isporučiti cjelokupne godišnje količine meda, povrća koje potražuju vrtići, kao i sir (uz dostavu koju osiguravaju vrtići), lubenice i dinje, dok ostale namirnice koje su predmet ankete nisu u mogućnosti isporučiti.

Problemi poljoprivrednih proizvođača koje najčešće navode su sezonalnost voća i povrća kao i neizvjesnost o količini uroda zbog vremenskih uvjeta. Proizvođač sira je voljan isporučiti tražene količine vrtićima uz uvjet da vrtići osiguraju dostavu.

Osnovni problem je što na području Šibensko-kninske županije nema proizvođača voća koji zadovoljavaju zakonske uvjete za rad s vrtićima (nemaju mogućnost izdavanja e-račun-a, nisu upisani u Registar poreznih obveznika (RPO), dok neki ne mogu osigurati tražene količine koje zahtijevaju vrtići (jabuke, mandarine, naranče). Dva anketirana proizvođača mogu osigurati isporuku traženih količina lubenice i dinje.

9. Kratki lanci opskrbe – primjeri dobrih praksi u javnim ustanovama

Stratešku važnost lokalne hrane i kratkih lanaca opskrbe koji omogućavaju svjež, kvalitetnu prehranu i zdraviju prehranu, prepoznala je i Europska unija te je ugradila u zakonodavstvo, vezano za politiku ruralnog razvoja, mjere koje potiču i podržavaju daljnji razvoj ruralnog područja, odnosno lokalnog sektora proizvodnje hrane i kratkih lanaca opskrbe. Osnovna načela koja kratki lanci moraju zadovoljiti odnose se na što kraću udaljenost između proizvođača i potrošača, sa što manje posrednika, te na intenzivnu komunikaciju između potrošača i proizvođača jer priča vezana uz pojedini proizvod dodaje vrijednost kupljenoj robi te razvija dugoročnu sklonost kupnji upravo tog proizvoda.

Kod kratkih lanaca opskrbe lakše je odrediti izvornost i autentičnost hrane, udaljenost između primarnog proizvođača i krajnjeg potrošača je smanjena, potrošaču su lako dostupne informacije o načinu proizvodnje, podrijetlu proizvoda i specifičnoj kvaliteti proizvoda, a posebna važnost je u tome što lokalnim proizvođačima ostaje veći udio dodane vrijednosti proizvoda čime se osnažuje lokalna ekonomija, što izravno utječe na održivost poljoprivredne djelatnosti kao i održivost malih poduzeća i poljoprivrednih gospodarstava.

Neki od osnovnih nedostataka kod lokalnih proizvođača su nedostatna poljoprivredna infrastruktura (skladišni i rashladni kapaciteti) kao i distribucijski centri, te problem osiguravanja dovoljnih količina naručenih proizvoda kuhinjama javnih ustanova. Institucionalna podrška je stoga jedan od važnijih pokretača uspostave i širenja kratkih lanaca opskrbe, od čega je od velike važnosti unaprjeđenje i pokretanje lokalnih distribucijskih centara, posebno distribucijskih centara specijaliziranih za ekološku proizvodnju, koji bi omogućili pravilno rukovanje hranom, skladištenje i jednostavniju organiziranu opskrbu krajnjih potrošača, te bi se kroz njih provodila edukacija i savjetodavne aktivnosti usmjerene svim dionicima u procesu.

Razvoj sustava kratkih lanaca opskrbe zahtijeva strateški pristup i utvrđivanje te praćenje iskustava aktera u kratkim lancima opskrbe, kao i provedbe politika i infrastrukturnih mogućnosti uspostavljanja kratkih lanaca opskrbe. Veliku važnost imaju i partnerstva koja se formiraju među organizacijama privatnog i javnog sektora, stoga se prilagodbom zakonske regulative može značajno doprinijeti razvoju poduzetničkih inicijativa.

Dijelovi lokalnih sustava proizvodnje hrane i kratkih lanaca opskrbe u Europi koji najviše mogu utjecati na razvoj sektora su prikazani na slici 7. Sama uloga svakog od potencijalnih dionika ovisi o njihovoj prirodi, mrežama te mogućem utjecaju na izazove koje se partnerstvom želi nadići. U mnogim će slučajevima ključni dionik biti upravo javni sektor.

Slika 7. Dijelovi lokalnih sustava proizvodnje hrane i kratkih lanaca opskrbe u Europi

Izvor: Balazs, Balint: Razvoj lokalnih prehrambenih mreža u Mađarskoj. Predstavljeno na „Poljoprivreda u društvu koje se urbanizira“, međunarodnoj konferenciji o višenamjenskoj poljoprivredi i urbano-ruralnim odnosima, Nizozemska, 1.-4. travnja 2012.

Primjeri dobre prakse postoje već u nekoliko država članica te pokazuju načine kako na nacionalnoj razini uspješno provesti prilagodbe zakonodavstva.

Jedan od dobrih primjera je Strateški plan za kratke lance opskrbe koje je donijelo 2011. godine Ministarstvo poljoprivrede i ribarstva flamanske vlade u kojem se navodi osam strateških ciljeva za razvoj kratkih lanaca opskrbe, a to su:

- proširivanje znanja proizvođača,
- podizanje svijesti kupaca,
- pružanje profesionalne pomoći proizvođačima pri organiziranju radionica i pokretanju mreža, te poticanju inovativnih ideja,
- rješavanje zakonskih „uskih grla“,
- optimizacija logističkih i distribucijskih lanaca,

- usklađivanje postojećih politika radi stvaranja usklađenog pristupa te
- poticanje održive proizvodnje i distribucije.

Neke europske zemlje, poput Estonije, koriste strategije za puno manja područja te se putem strategija lokalnih akcijskih grupa utječe na stvaranje i potporu kratkih lanaca opskrbe i mreža lokalnih prehrambenih proizvoda uz LEADER-ov pristup kojim se osigurava financiranje.³

Većina zemalja navodi partnerstva i suradnje kao ključ uspješnog daljnjeg razvoja, u kojem značajnu ulogu ima upravo javni sektor.

U nastavku je dan pregled primjera dobre prakse funkcioniranja kratkih lanaca opskrbe javnih ustanova u Europskoj uniji.

9.1. Kratki lanci opskrbe u zemljama Europske unije

9.1.1. Stvaranje puta od lokalne hrane do kupca, Finska⁴

Kao i kod većine zemalja, 80 posto finskog maloprodajnog tržišta prehrambenih proizvoda su pokrivala dva najveća trgovca, što je 2009. godine rezultiralo izradom konkretnih mjera od strane Loimaa Sub Region Development (Centra za razvoj regije Loimaa Sub) u suradnji s 2.000 primarnih proizvođača i 60 prerađivača hrane.

Organiziranom posjetom proizvođačima na kojima su prikupljene informacije o količini proizvoda koji se mogu ponuditi maloprodajnom tržištu, kao i o izazovima s kojima se proizvođači susreću, zaključeno je da bi najbolji model suradnje bilo da jedan proizvođač preuzme ulogu „središnjeg dobavljača“ kojem bi ostali proizvođači dostavljali proizvode u zajedničko skladište, a središnji dobavljač bi vršio daljnju distribuciju prema trgovinama, brinuo se o zalihama, dopunjavao ih ili uklanjao proizvode kojima bi istekao rok trajanja.

⁴Revija ruralnog razvoja EU, br. 12, stranica 34, travanj 2013. Dostupno <https://enrd.ec.europa.eu/sites/default/files/0E225117-E813-29DD-8755-E97665BA10D9.pdf> (15.09.2022.)

Trgovine bi plaćala središnjem dobavljaču, a on bi prihod dalje prosljedio ostalim proizvođačima. Model je zaživio i dobro funkcionira, te se radi na unaprjeđenju istog u smislu bolje komunikacije između proizvođača i središnjeg dobavljača, pravovremenih dostava u trgovine, uključivanjem većeg broja trgovina. Sve navedeno povećava troškove središnjeg dobavljača te utječe na određivanje cijena, veća ponuda smanjuje pojedinačne troškove proizvođačima, veći broj trgovina omogućuje veću potražnju što je dodatan izazov središnjem dobavljačem kod upravljanja skladištem i zalihama ukoliko želi skladištiti proizvode u skladu s potražnjom, slijedeći načelo „točno na vrijeme“. Komunikacija središnjeg dobavljača i proizvođača se odvija preko društvene mreže Facebook, no ima još puno mjesta za poboljšanje komunikacije i praćenja prodaje. Jedna od ideja je razvijanje i uvođenje sustava narudžbi putem kojega bi trgovine mogle izravno naručivati potrebne proizvode.

9.1.2. Pokretanje kratkih lanaca opskrbe s institucijama javnog sektora, Francuska⁵

Lokalna akcijska grupa Mayenne je odlučila pokrenuti kratki lanac opskrbe javnog sektora (bolnice, starački domovi, škole) kroz projekt vrijedan 23.340 eura, od čega je 40 posto financirala lokalna akcijska grupa. Na početku provedbe projekta su popisani svi prehrambeni proizvodi iz regije te određeni koraci koje proizvođači trebaju poduzeti žele li proizvoditi za kratki lanac opskrbe. Obavljena je i procjena potreba ugostiteljskih objekata javnog sektora te stanje postojećih prehrambenih mreža u regiji. Projektom se željelo potaknuti javnu nabavu da počne koristiti 20 posto ekološki uzgojene hrane koju bi nabavljali od lokalnog stanovništva. Ujedno bi se pomoglo i ugostiteljima da domaću i ekološki uzgojenu hranu uvrste na menije.

Projektom je ostvarena komunikacija svih povezanih dionika što je rezultiralo povećanom održivom proizvodnjom lokalnih prehrambenih proizvoda, podigla se razina svijesti i stvorena su nova radna mjesta. Trenutno je u fazi izrada povelje kojom će lokalna akcijska grupa potaknuti nove partnere da se uključe u projekt te pomoći unaprjeđenju poslovanja i proizvođača i korisnika.

⁵Revija ruralnog razvoja EU, br. 12, stranica 53, travanj 2013. Dostupno <https://enrd.ec.europa.eu/sites/default/files/0E225117-E813-29DD-8755-E97665BA10D9.pdf> (15.09.2022.)

9.1.3. Javna nabava i uvođenje „zelenih“ kriterija, Italija⁶

Budući da na javnu nabavu otpada do 16 posto bruto domaćeg proizvoda Europske unije, lokalne vlasti u Italiji su pokušale uvođenjem detaljnih specifikacija „zelenih“ proizvoda i kriterija za nabavu proizvoda i usluga u školama, bolnicama, staračkim domovima i drugim javnim ustanovama iskoristiti sustav javne nabave za promicanje okolišno održivih proizvodnih praksi. Primjerice rimska gradska vlast odredila je da između berbe voća ili povrća i njihove konzumacije u školama ne smije proći više od tri dana. Uvjet je to koji dnevno zadovoljava 144 000 školskih obroka. Lokalne vlasti u Argelatu zahtijevaju da proizvodi budu 100 posto ekološki, a dodana im je vrijednost ukoliko su „izvorno lokalnog podrijetla“, pri čemu je „lokalno“ određeno administrativnim granicama. CELVA (Konzorcij lokalnih vlasti regije Valle D'Aoste) odredio je kriterije za javnu nabavu prema kojima 70 posto poljoprivrednih proizvoda mora biti lokalnog podrijetla. Pri definiranju lokalnog proizvoda uzimani su u obzir mjesto podrijetla, tradicionalne uzgojne prakse i vrste te sljedivost. To je dovelo do uvođenja tradicionalnih recepata u pripremu hrane u školama. Smjernice za javnu nabavu koje je izdala Uprava za zdravstvo Mantove naglašavaju koristi od kratkih lanaca opskrbe – svježinu hrane i kraći transport – naravno, pod uvjetom da se provodila dobra praksa pri branju, skladištenju i transportu te tako očuvale nutritivne vrijednosti hrane. Svi navedeni primjeri pokazali su se ekonomski povoljnijima u odnosu na uobičajene sustave nabave i pripreme hrane u javnim institucijama.

9.1.4. Projekt prekogranične suradnje pod nazivom „Lokalna hrana na stolu lokalne zajednice“, Estonija⁷

2011. godine su tri lokalne akcijske grupe iz zapadne Estonije - The Hiiumaa Cooperation Network, The West-Estonian Islands Partnership i Kodukant Läänemaa – pokrenule projekt prekogranične suradnje s Finskom pod nazivom „Lokalna hrana na stolu lokalne zajednice“. Jedan od ciljeva projekta bilo je naći načine kako promijeniti stav zajednice i potaknuti je na korištenje domaće hrane. Započelo se s izobrazbom kuhara u školama i vrtićima o tome što doista znači „zdrava“ i „domaća“ hrana te kako takve proizvode uvrstiti u jelovnike odgojnih

⁶Revija ruralnog razvoja EU, br. 12, stranica 27, travanj 2013. Dostupno <https://enrd.ec.europa.eu/sites/default/files/0E225117-E813-29DD-8755-E97665BA10D9.pdf> (15.09.2022.)

⁷Revija ruralnog razvoja EU, br. 12, stranica 27, travanj 2013. Dostupno na <https://enrd.ec.europa.eu/sites/default/files/0E225117-E813-29DD-8755-E97665BA10D9.pdf> (15.09.2022.)

ustanova. Seminare su vodili stručnjaci iz različitih područja, a kuhari i ravnatelji škola dobili su priliku s njima razgovarati o prednostima domaće hrane. Teme razgovora sa stručnjacima iz sektora uglavnom su bile higijena hrane, zdravlje djece i različiti načini korištenja lokalnih proizvoda. Dva najčešće postavljana pitanja bila su: i) kako pronaći lokalne proizvođače hrane; ii) kako skladištiti voće i povrće. Odgovor je bio – suradnjom i stvaranjem mreža plasmana lokalnih proizvoda. Postojeće mreže usmjerene su na opskrbu većih gradova, stoga je bilo neophodno pokrenuti nove. Budući da većina škola nema odgovarajućih prostorija za skladištenje hrane, voditelji školskih kuhinja dogovorili su se da će unajmiti posebne prostore za tu namjenu, a trošak podijeliti. Razvojem takve mreže školskih kuhinja poboljšala se prehrana djece, a lokalni proizvođači dodali su vrijednost svojim proizvodima i sada svoje povrće prodaju lokalnim školama i vrtićima, čime su skratili lanac opskrbe. Kuhari koji već dugo rade u obrazovnim ustanovama bili su spremni iskoristiti školske praznike za dodatno obrazovanje. U projekt suradnje tako su uspješno uključeni i kuhari, i to na način koji nije smetao obavljanju njihova posla.

9.1.5. Projekt „Public food in Scotland“, Škotska⁸

Projekt „Public food in Scotland“ doveo je do znatnog uključivanja lokalne hrane i lokalnih proizvođača u opskrbu javnih ustanova.

Aktivnosti su započele kao mali pilot projekt u suradnji s jednom osnovnom školom, Hurlford Primary Schoolu u istočnom Ayrshireu, da bi se proširo na 40 osnovnih škola, 5 vrtića i jednu srednju školu. Dobavljači su morali zadovoljiti kriterije javnog natječaja (50% cijena i 50% kvaliteta) kao i udaljenost od 65 kilometara. Rezultat bi bila zdrava i kvalitetna hrana koja je bila 30 % organska, 50 % lokalno proizvedena i 75 % neobrađena. Do 2012. godine lokalnim proizvođačima je dodijeljeno £400.000 te je provedena anketa među roditeljima i djecom koja navodi zadovoljstvo roditelja s činjenicom da se novac zadržava u lokalnoj zajednici kao i naglasak na dobrom korištenju javnog novca, o i očuvanju okoliša dok su djeca izrazila zadovoljstvo zbog konzumiranja zdrave i svježije hrane kao i zadovoljstvo zbog očuvanja okoliša.

⁸Public Food in Scotland., dostupno na: https://enrd.ec.europa.eu/sites/default/files/gp_web_template_publicscotland.pdf (15.09.2022.)

9.1.6. Razvoj kratkih lanaca opskrbe u Sloveniji⁸

Od 2012. do 2014. godine u Sloveniji je Zadruga Jarina provodila projekt razvoja kratkih lanaca opskrbe koji je obuhvatio i suradnju sa školskim kuhinjama kao i s kuhinjama u ostalom javnom sektoru. Jedan od rezultata je bila i uspostava konzorcija od 15 škola i vrtića koji promiču samoodrživost lokalnih proizvođača, uspostavljena je mreža od više od 100 lokalnih proizvođača i potrošača. Udruga ekoloških poljoprivrednika je osnovala distribucijski centar i uspostavljen je distribucijski lanac dobavljača ekološkog povrća. Opskrba vrtića i škola nije uvijek bila jednostavna, najviše zbog propisa u javnoj nabavi, te je velik dio vremena utrošen na uspostavu komunikacijskih kanala između proizvođača i potrošača. Poljoprivredni proizvođači su uvidjeli da se mogu bolje promovirati udruženi, distribucijski centar je naučio vrijedne lekcije o tome da sezonska ponuda ne dopušta cjelogodišnji rad na što se može utjecati većom raznolikošću proizvoda.

⁸Short Supply Chains in the Heart of Slovenia, dostupno na: https://enrd.ec.europa.eu/sites/default/files/si-short-food-chains-gp_web.pdf (15.09.2022.)

9.2. Kratki lanci opskrbe u Republici Hrvatskoj⁹

Republika Hrvatska je srednjeeuropska mediteranska zemlja sa raznovrsnim gastronomskim regijama i mnoštvom autohtonih jela i pića za koje je važno iskoristiti mogućnosti EU zaštite autohtonih proizvoda s ciljem stvaranja i očuvanja nacionalnog i gastronomskog identiteta.

Javni sektor, kroz javne potrošače može odigrati ključnu ulogu kako u potrošnji proizvoda tako i u dugoročnom planiranju odnosno poticanju održive proizvodnje i potrošnje kvalitetnijih proizvoda u pogledu svježine i kvalitete hrane, smanjenju negativnih utjecaja na okoliš kroz korištenje kraćeg transporta i poštivanje okolišnih standarda za vozila, manjeg broja dostavnih vozila odnosno vozila sa smanjenom emisijom štetnih plinova te uz značajno smanjenje korištenja ambalaže i stvaranja ambalažnog otpada.

Grupe javnih naručitelja (bolnice, škole, vrtići, domovi umirovljenika) imaju značajne potrebe za nabavama sezonskih, svježih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i hrane s naglašenim kvalitativnim ili nutritivnim značajkama. Stoga se odredbom članka 284. stavka 7. u Zakonu o javnoj nabavi, dala mogućnost javnim naručiteljima da pri nabavi poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i hrane osim kriterija najniže cijene mogu primijeniti dodatne kriterije i relativne pondere u pogledu vrednovanja svježine i kvalitete hrane, kratkoće transporta i smanjivanja negativnih emisija i utjecaja na okoliš. Primjena dodatnih kriterija omogućava jače povezivanje javnog sektora s poljoprivredno-prehrambeno proizvodnim sektorom uz istovremeno osiguravanje svježine proizvoda, veće iskorištenje nutritivnih vrijednosti, smanjenje troškova transporta i troškova distribucije kao i smanjenje negativnog učinka transporta na okoliš.

Kako bi se ostvarila bolja suradnja između javnog i privatnog sektora, Vlada Republike Hrvatske usvojila je Akcijski plan promoviranja i jačanja kratkih lanaca u opskrbi hranom ustanova iz javnog sektora za razdoblje 2019. i 2020. godine koji je postavio temelje za uspostavu kratkih lanaca opskrbe javnog sektora na osnovu kojeg su pokrenuti važni projekti, od kojih je jedan od najznačajnijih pilot projekt KBC Zagreb.

⁹Akcijski plan promoviranja i jačanja kratkih lanaca opskrbe Republike Hrvatske 2019.-2020.godine

9.2.1. Pilot projekt KBC Zagreb, 2019. godine

KBC Zagreb poslužuje godišnje oko 1.9 milijuna obroka pri čemu se na namirnice potroši oko 11 milijuna kuna, te je kao najveća i najkompleksnija bolnica u sustavu zdravstva Republike Hrvatske i veliki potrošač namirnica biljnog i životinjskog podrijetla (jedan od složenijih bolničkih sustava) 2019. godine pokrenula pilot projekt s ciljem da se na odabranom uzorku korištenih sirovina za bolničku prehranu omogući prikaz gospodarske i društvene opravdanost primjene modela „kratkih lanaca opskrbe“ u bolničkoj prehrani u RH.

Pilot projekt proveden je kroz tri mjere; mjera 1. vezana je uz edukaciju iz područja pripreme podloga za provedbu javne nabave hrane, mjera 2. je vezana uz osnivanja proizvođačkih organizacija radi objedinjavanja ponude hrane radi šire primjenu modela „kratkih lanaca opskrbe“ i mjera 3. je vezana uz osnivanje subjekata u poslovanju s hranom radi predpripreme hrane za javne ustanove i smanjenja otpada od hrane.

Projektom se trebalo odrediti potencijalne sudionike i partnere, procijeniti tržišne okvire i potrebe javnog sektora, procijeniti proizvodne kapacitete lokalnih proizvođača, procijeniti dosadašnja iskustva i odnose između javnog sektora i dobavljača hrane, identificirati (karakteristike proizvoda) radi odgovarajućeg modela provedbe nabave promovirati i identificirati najpovoljniji oblik povezivanja malih, srednjih i velikih proizvođača (poljoprivrednika) dobavljača hrane javnom sektoru, razmotriti sve pravne i provedbene okvire radi smanjenja birokratskih barijera te ostvariti jaču komunikacija između poljoprivrednika i institucija.

9.2.2. Lokalno obrok – kvaliteta je blizu, dječji vrtić „Viškovo“¹⁰

Važnost suradnje privatnog i javnog sektora može se vidjeti na primjeru projekta „Mi jedemo odgovorno“ koji su potpomogli Općina Viškovo i Lokalna akcijska grupa "Terra liburna", a u kojem je Dječji vrtić Viškovo 2017. godine započeo suradnju s lokalnim proizvođačima prehrambenih proizvoda, korištenjem lokalnih namirnica kojima se poznaje porijeklo te koje se konzumiraju u trenutku zrelosti bez tretiranja.

¹⁰ <https://www.vrtic-viskovo.hr>

Cilj je bio pružiti djeci jela čije su namirnice karakteristične za kraj u kojem žive i koje su u tom kraju uzgojene, a koje su ujedno visoke prehrambene vrijednosti te doprinose pravilnom rastu i razvoju, osiguravajući da minimalno jedan dnevni obrok sadrži lokalno proizvedene namirnice, a s vremenom, namjera je veća zastupljenost lokalne hrane na jelovnicima najmlađih. Na taj način djeca su postala pravi „mali ambasadori“ zdrave prehrane jer zdrave navike i nove informacije prenose u obiteljski dom, ali i šire okruženje. Projektom se promovira sljedivost kao alat koji pomaže identificirati proizvod u svakom stupnju lanca opskrbe, a sljedivost je najbolja kad se hrana uzima kod lokalnih proizvođača. Osim navedenih dobrobiti, suradnja Dječjeg vrtića Viškovo i lokalnih proizvođača osnažuje njihovu proizvodnju, potpomaže razvoj te osigurava održivost, kako bi lokalni proizvođači mogli svoje proizvode ponuditi i drugim predškolskim ustanovama i školama što bi u korelaciji s regionalnim i održivim razvojem značilo višestruku društvenu korist.

9.2.3. Dječji vrtić Vinkovci, sporazum o suradnji s Agro-klasterom Vukovarsko-srijemske županije i Grada Vinkovaca¹¹

2018. godine potpisan je Ugovor o suradnji između Agro-klastera Vukovarsko-srijemske županije i Grada Vinkovaca, odnosno Dječjeg vrtića Vinkovci kojim se razvila suradnja s lokalnim proizvođačima te se omogućila dostava lokalnih svježih proizvoda u vrtiće kako bi djeca svakodnevno konzumirala domaće i svježe proizvode.

Prvenstveni cilj osnivanja Agro-klastera bio je intenziviranje primarne proizvodnje određenih poljoprivrednih kultura, osobito povrća i voća, viši stupanj prerade proizvedenih roba, povezivanje proizvođača radi zajedničkog nastupa na tržištima prodaje i nabave, potpora u izgradnji nužnih logističkih objekata i postrojenja te u konačnici podizanje ukupne konkurentnosti poljoprivredno-prehrambenog sektora u županiji. Agro-klaster jednom tjedno vrši dostavu jaja, povrća i meda koji se koriste u centralnoj kuhinji Dječjeg vrtića Vinkovci u kojoj se spravlja oko 500 obroka dnevno, što rezultira obostranim zadovoljstvom, kako vrtića koji koristi zdrave i svježe namirnice tako i klastera, budući vrtić na taj način ujedno i podupire rad lokalnih poljoprivrednih proizvođača.

¹¹ <http://www.dv-vinkovci.hr/>

9.2.4. Sisak, prvi grad zdrave dječje prehrane u Hrvatskoj¹²

Sisačke osnovne škole i vrtići su certificirani po Healthy Meal Standardu, sustavu za upravljanje kvalitetom prehrane koji podrazumijeva edukaciju osoblja, izradu jelovnika za posebne prehrambene potrebe te kvalitetnu provedbu okrunjenu jamstvenim žigom i certifikatom. Osnovna škola Braća Ribar u Sisku je prva škola koja je dobila certifikat Healthy Meal Standard. Osoblje škole prošlo je edukaciju za pripremu certificiranih zdravih jelovnika, djeca svaki dan jedu zdrave i tople obroke te puno voća i povrća, a posebno se priprema hrana za djecu s alergijama ili dijabetičare te za djecu sportaše kojima je obzirom na napore fizičke aktivnosti potreban poseban način prehrane.

Važan dio je održivost projekta kroz još jedan paralelni projekt Od njive do stola u kojem se preko Gradske tržnice Sisak i lokalnih OPG-ovaca nabavljaju najzdravije i najkvalitetnije namirnice za pripremu obroka. Na dječjim jelovnicima više nema slatkiša ni čokoladnih namaza, u svim školama i vrtićima se pripremaju topli obroci, voće i povrće su na jelovniku svaki dan i šećeri su zamijenjeni medom. Ono što daje dodatnu vrijednost ovom projektu je povezanost Grada Siska s lokalnim OPG-ima koji sudjeluju u nabavci zdravih namirnica.

9.2.5. Regionalni distribucijski centar za voće i povrće, područje Eko zone Nemetin, Osječko-baranjska županija^{13,14}

Regionalni distribucijski centar za voće ukupnog kapaciteta 3.000 tona jabuka i drugih voćnih vrsta, kao i povrća pogodnih za skladištenje (uz mogućnost proširenja) izgrađen je u Eko-zoni Nemetin. Izgrađeni su skladišni kapaciteti za voće i povrće, sa sortirnicom, pakirnicom, laboratorijem za praćenje kontrole kvalitete, potrebne upravne i pomoćne prostorije, objekt s dodatnim skladišnim prostorom za smještaj voća i povrća, linije, tuneli za brzo smrzavanje s potrebnim skladišnim kapacitetima za čuvanje smrznutog voća i povrća, linija za proizvodnju soka, sušara za voće i povrće te aukcijska dvorana, objekt u kojem će se nalaziti tehnološki inkubator s linijama za proizvodnju prerađivanja od voća i povrća s prostorijama za pripremu proizvoda za tržište (dizajn, marketing i slično).

¹² sisak.hr/sisak-ima-prvu-skolu-u-hrvatskoj-s-certifikatom-healthy-meal-standard/

¹³ www.poslovni.hr/hrvatska/regionalni-distribucijski-centar-u-osijeku-skladistiti-ce-3000-tona-voća-348838

¹⁴ <https://www.obz.hr/index.php/projekti2/148-upravna-tijela/upravno-odjel-za-obrazovanje1/projekti/1035-skolski-obrok-za-sve>

Regionalni distribucijski centar za voće i povrće postaje centar organizacije proizvodnje voća i povrća prvenstveno malih proizvođača jer će im omogućiti niz prednosti od koncentracije proizvoda i organiziranog plasmana na tržište, uštede pri skladištenju i pripremi proizvoda za tržište, sortiranje, kalibriranje i pakiranje proizvoda prema sve složenijim zahtjevima kupaca i maloprodajnih lanaca, jednostavniju i bržu organizaciju distribucije proizvoda, planiranje proizvodnje i opskrbe tržišta, zadržavanje jednake kakvoće voća i povrća tijekom cijelog razdoblja skladištenja, postizanje veće cijene proizvoda na tržištu, te ostalih aktivnosti koje će omogućiti da proizvođači postanu konkurentniji na domaćem tržištu, te stvoriti uvjete za izvoz prema tržištima EU i drugim.

Izgradnjom ovog distribucijskog centra olakšava se daljnja provedba projekta Osječko-baranjske županije "Školski obrok za sve" (2018. -2022. godina) kojim se povezuje lokalne OPG-ove i donosi njihove proizvode na stol osnovnoškolcima, kako bi na taj način imali barem jedan topli obrok dnevno, a u isto vrijeme osnaživati domaće proizvođače i prerađivače hrane.

9.2.6. „Uberi, operi i pojedi“ – OPG Vidaić iz Murvice kraj Zadra¹⁵

Vrijedno je spomenuti i primjer projekta koji se provodi u suradnji privatnog vrtića i OPG-a, a koji je primjenjiv i na javni sektor. Zadarski OPG Vidaić i dječji vrtić Ribica pokrenuli su program „Tanjur pun zdravlja od prvoga dana“ za kreativnije, poletnije i zdravije dječje sutra. Riječ je o cjelogodišnjem programu koji kroz posjete vrtićke djece lokalnom OPG-u ima za cilj djeci približiti prirodu, bogatstvo okusa domaćeg, sezonskog povrća i voća te ih na zabavan način naučiti vještinama uzgoja povrtna hrane. Vrtić u svom redovnom programu s mališanima sadi i uzgaja razne biljke u gredicama u dvorištu vrtića, a projektom je ostvarena suradnja s OPG-om Vidaić u kojem su djeca bila zadužena za sadnju i branje povrća i voća, te su svježe ubrano voće i povrće imali priliku koristiti za samostalnu pripremu zdravih hranjivih napitaka. Ujedno, uzgojeno voće i povrće se dva puta tjedno dostavlja u vrtićke kuhinje što omogućuje djeci konzumaciju svježe hrane, a nastavkom suradnje, djeca nose kućama svježe voće i povrće u „*Torbama punim zdravlja*“ – ručno rađenim platnenim torbama, budući je veliki naglasak na promicanju održivosti te stjecanju navike odvajanja otpada.

¹⁵ <https://www.opg-vidaic.hr/>

Djeci se tako od malena usađuju zdrave navike konzumiranja svježe lokalne hrane, vrtići ostvaruju vrijednu suradnju i potpomažu održivosti lokalnih proizvođača, podiže se svijest o važnosti očuvanja okoliša i postavlja se dobar primjer kako privatnom tako i javnom sektoru.

9.2.7. Vrtić „Kockica“, 2022.– Općina Kršan, Istarska županija¹⁶

Prema inicijativi odgovornih osoba u vrtiću „Kockica“ prilagođeni su meniji sukladno sezonskim namirnicama (umjesto da se primjenjuju meniji koji se rade jednom godišnje) što je otvorilo mogućnost za suradnju s lokalnim poljoprivrednim proizvođačima koji dostavljaju sezonske svježe namirnice (mliječne prerađevine, riba, svježe voće i povrće, med).

Vrtić provodi anonimne ankete s roditeljima na kraju godine o zadovoljstvu s dječjom prehranom, namirnicama, menijem, higijenom i okolišem kako bi dobili vrijedne podatke na temelju kojih uvode kontinuirana poboljšanja u svoj rad. Jedna od aktivnosti koja je uvedena odnosi se na posjete djece lokalnim poljoprivrednim proizvođačima i sudjelovanje u berbama grožđa i jagoda, uvedeni su zdravi rođendani na kojima se jedu isključivo zdrave namirnice. Na početku godine postoje izazovi kako bi se djeca navikla na zdravu prehranu, međutim tijekom godine djeca usvoje zdrave navike, zavole zdravu hranu i postaju pravi mali ambasadori koji prenose svoja znanja i navike o pravilnoj prehrani u svoje obitelji, čime se polako mijenja svijest društva u cjelini. A da su na pravom putu, pokazuju i zdravi zubi djece budući vrtić vodi računa o zdravlju zubi djece tijekom njihovog boravka u vrtiću od jasličke do predškolske dobi, prateći indeks karijesa koji pokazuje da je rasprostranjenost karijesa iznimno niska.

¹⁶ [https:// djecji-vrtic-kockica.hr/morsko-bлаго-jedem-zdravo/](https://djecji-vrtic-kockica.hr/morsko-bлаго-jedem-zdravo/)

10. Zaključna razmatranja i preporuke za uspješniju suradnju lokalnih poljoprivrednih proizvođača s dječjim vrtićima

Prehrana u dječjim vrtićima sadrži složene psihološke i socijalne elemente koji su od važnosti za zdravi rast i razvoj svakoj djeteta. Prehrambene navike većinom su pod utjecajem različitih kulturoloških, ekonomskih i psiholoških čimbenika te često nisu u skladu s potrebama djeteta koje omogućuju optimalan rast i razvoj.¹⁷

Prekomjerni unos rafinirane hrane te hrane s visokim udjelom zasićenih masti i jednostavnih šećera nosi sa sobom niz problema i za posljedicu ima razvoj kroničnih bolesti od najranije dobi djeteta. Pretilost djece poprima razmjere epidemije te je sasvim izvjesno da je taj problem rezultat prekomjernog unosa energije, odnosno masnoća i šećera, uz istodoban izostanak adekvatne tjelesne aktivnosti.

Posljednjih godina, sve više jača svijest o kvaliteti hrane i njenom podrijetlu, stoga kratki lanci opskrbe predstavljaju ključnu ulogu za usvajanje i provođenje zdrave prehrane u dječjim vrtićima.

Kratki lanci opskrbe podrazumijevaju dinamički sustav koji povezuje poljoprivredne proizvođače s potrošačima. Proizvođači lokalne hrane mogu koristiti izravnu distribuciju ili korištenje posrednika kako bi došli do svojih kupaca.

Najvažnija obilježja i prednosti kratkih lanaca opskrbe hranom su visoka kvaliteta i svježina namirnica, udaljenost između primarnog proizvođača i krajnjeg potrošača je smanjena, stvaraju se izravni odnos između poljoprivrednih proizvođača i kupaca, potrošaču su lako dostupne informacije o načinu proizvodnje.

Povezivanje lokalnih proizvođača s dječjim vrtićima te jačanje lokalnog poljoprivrednog tržišta i dostupnost lokalnih poljoprivrednih proizvoda u svakodnevnoj prehrane djece, pretpostavljene su prednosti kratkih lanaca opskrbe.

¹⁷ Prehrambeni standardi za planiranje prehrane u dječjim vrtićima

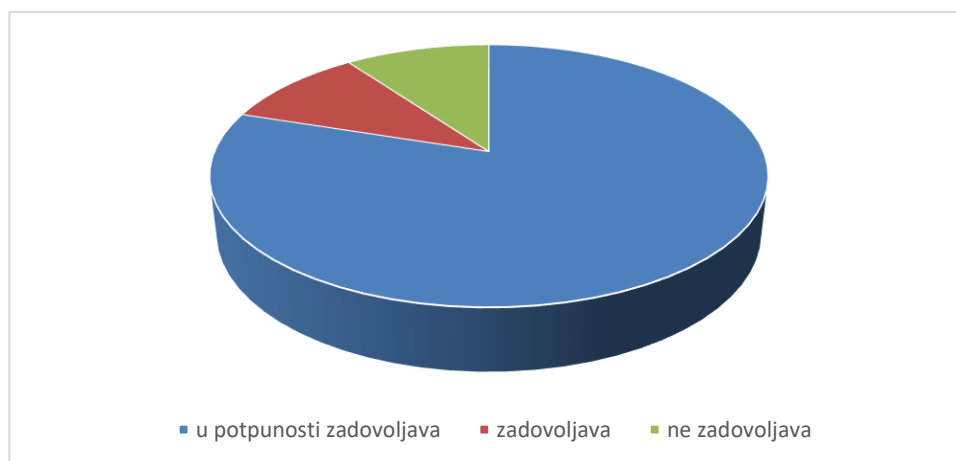
Naručitelji javnog sektora imaju obvezu odabira ekonomski najpovoljnije ponude što ne znači nužno odabir najjeftinije ponude, već pronalaženje rješenja koja na najekonomičniji način ispunjavaju zahtjeve kupca/naručitelja, uključujući i one koji se odnose na okoliš. Kod najboljeg omjera ne vrednuje se samo trošak robe i usluga, već se uzimaju u obzir faktori kao što su kvaliteta, ekonomičnost, učinkovitost i prikladnost za namijenjenu svrhu.

Primjena dodatnih kriterija omogućava jače povezivanje javnog sektora s poljoprivrednim proizvođačima, uz istovremeno osiguravanje svježine proizvoda, pripreme obroka veće nutritivne kakvoće, smanjenje troškova transporta i troškova distribucije kao i smanjenje negativnog učinka transporta na okoliš. U anketama koje su provedene s vrtićima na području 4 LAG-a (LAG „Laura“, LAG „Bura“, LAG „More 249“ i LAG „Krka“), odgovorne osobe ustanova navode da je kriterij kojim su se koristili prilikom postupaka javne nabave najčešće bila najniža cijena.

10.1. Sanitarno-tehnički uvjeti u vrtićima

Analiza sanitarno-tehničkih uvjeta je provedena u 20 vrtića na području 4 LAG-a (LAG „Laura“ 9 vrtića, LAG „Bura“ 7 vrtića, LAG „More 249“ 3 vrtića i LAG „Krka“). Dva vrtića koji imaju samo čajnu kuhinju, ne zadovoljavaju sanitarno-tehničke uvjete, dva vrtića s čajnom kuhinjom zadovoljavaju uvjete, dok ostali u potpunosti zadovoljavaju sanitarno-tehničke uvjete te se može zaključiti da su osigurani svi zakonski uvjeti za pripremu zdravstveno ispravne hrane u skladu s načelima HACCP sustava i da sanitarno-tehnički uvjeti ne predstavljaju prepreku za realizaciju suradnje s lokalnim proizvođačima te za prihvrat hrane od istih.

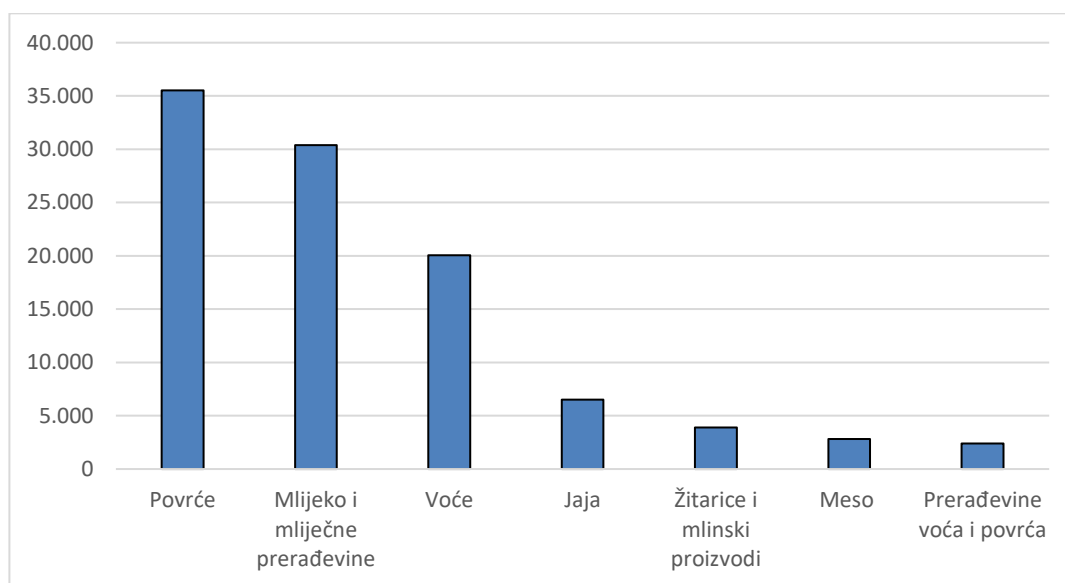
Graf 13. Ocjena sanitarno-tehničkih uvjeta u 20 dječjih vrtića

10.2. Godišnja potražnja i ponuda prema vrstama namirnica na području obuhvata Zadarske županije (LAG „Laura“ i LAG „Bura“)

Na temelju obrađenih podataka godišnje potrošnje namirnica na području obuhvata Zadarske županije, vidljivo je da se u najvećim količinama koriste: mlijeko 20.247 L, krumpir 14.825 kg, jabuke 7.584 kg, jaja 6.515 kom i jogurt 5.903 L.

Graf 14. Godišnje potrebe namirnica po skupinama za područje obuhvata Zadarske županije

Analiza podataka ponude pokazala je da su proizvođači s područja obuhvata Zadarske županije zainteresirani za suradnju s dječjim vrtićima i to najviše za opskrbu vrtića svježim povrćem, voćem i maslinovim uljem (na području LAG-a „Laura“ i LAG-a „Bura“) te jajima na području LAG-a „Bura“ te mogu osigurati vlastitu dostavu namirnica vrtićima.

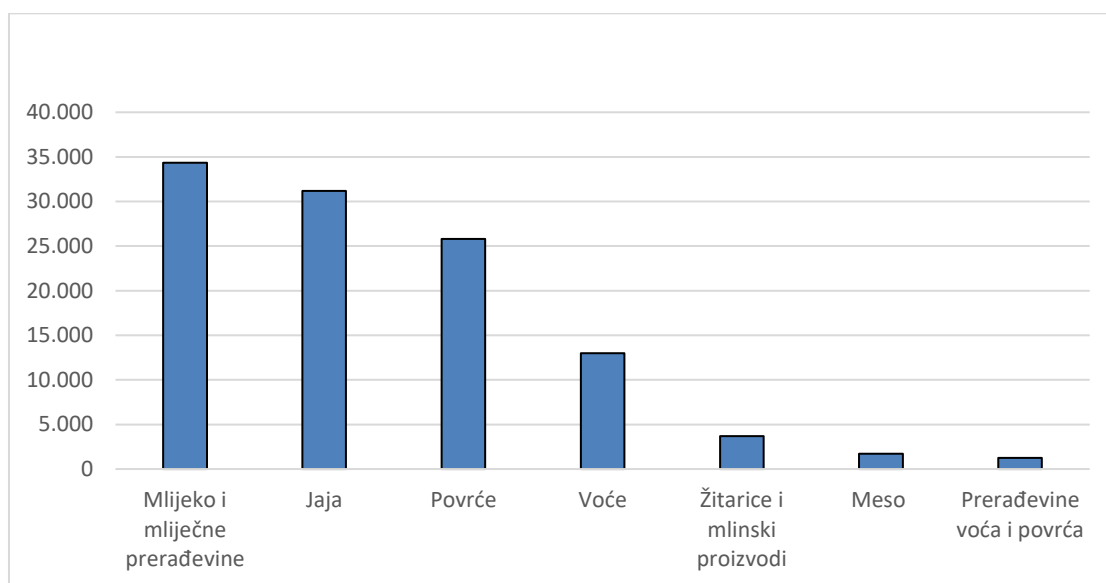
Za ostale namirnice koje su bili predmet ankete nije moguće osigurati opskrbu iz sljedećih razloga:

- nisu pokrivena proizvodnjom lokalnih proizvođača;
- proizvođači ne ispunjavaju sve zakonske uvjete za rad s vrtićima (nemaju mogućnost izdavanja e-račun-a, nisu upisani u Registar poreznih obveznika (RPO);
- proizvođači nisu zainteresirani za opskrbu proizvoda vrtićima.

10.3. Godišnja potražnja i ponuda prema vrstama namirnica na području obuhvata Šibensko-kninske županije (LAG „More 249“ i LAG „Krka“)

Na temelju obrađenih podataka godišnje potrošnje namirnica na području obuhvata Šibensko-kninske županije, vidljivo je da se u najvećim količinama koriste: jaja 31.200 kom, jogurt 16.050 L, krumpir 15.800 kg, mlijeko 13.125 L i jabuke 6.100 kg.

Graf 15. Godišnje potrebe namirnica po skupinama za područje obuhvata Šibensko-kninske županije

Analiza podataka ponude pokazala je da su proizvođači s područja obuhvata Šibensko-kninske županije zainteresirani za suradnju sa dječjim vrtićima i to najviše za isporuku svježeg povrća, maslinovog ulja i meda i nešto mlijeka (LAG „More 249“ i LAG „Krka“), mliječnih prerađevina (sir-a) i jaja (LAG „Krka“), djelomično svježeg voća (LAG „More 249“).

Osim dobavljača mlijeka, mliječnih prerađevina (sir) te još dva proizvođača svježeg povrća koji traže osiguranu dostavu od strane vrtića, svi ostali mogu osigurati vlastitu dostavu namirnica vrtićima.

Za ostale namirnice koje su bili predmet ankete nije moguće osigurati opskrbu iz sljedećih razloga:

- nisu pokrivene proizvodnjom lokalnih proizvođača;
- proizvođači ne ispunjavaju sve zakonske uvjete za rad s vrtićima (nemaju mogućnost izdavanja e-račun-a, nisu upisani u Registar poreznih obveznika (RPO));

- proizvođači nisu zainteresirani za opskrbu proizvoda vrtićima.

10.4. Najbolji modeli i načini za povećanje potrošnje lokalnih i sezonskih namirnica i proizvoda s mogućnošću daljnje primjene na ostale ustanove koje pružaju uslugu prehrane

Jedan od modela za uspostavu kratkog lanca opskrbe je izravna prodaja lokalnih proizvođača vrtićima bez posrednika. Jedna od prednosti takve prodaje je izravan kontakt s kupcem. Većina lokalnih proizvođača je u mogućnosti osigurati vlastitu dostavu namirnica u vrtiće te su pokazali interes za dostavu, dok je tek jedan dobavljač tražio da vrtići osiguraju dostavu. Jedini problem je sezonalnost proizvodnje, te samo jedan proizvođač na područje Zadarske županije ima skladišne kapacitete te mogućnost isporuke svježih namirnica tijekom cijele godine.

Dubljom analizom podataka dobivenih iz anketa poljoprivrednih proizvođača na području Zadarske i Šibensko-kninske županije, zaključuje se da postoji potreba organiziranog otkupa i zajedničke distribucije poljoprivredno-prehrambenih proizvoda. Kao jedan od najčešćih problema anketiranih proizvođača navodi se sezonalnost voća i povrća te proizvođači smatraju da bi se centralnim i organiziranim otkupom osigurao plasman dogovorenih količina i omogućila dostava manjih količina više puta tjedno (voće i povrće, mliječne prerađevine, jaja, med i maslinovo ulje).

Jedan od načina za povećanje plasmata lokalnih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u dječje vrtiće je osnivanje otkupno-distribucijskog centra za skladištenje i preradu namirnica koji bi bio opremljen suvremenom tehnologijom za prihvatanje, čuvanje, doradu, pripremu pakiranja i distribuciju. Prednosti otkupno-distributivnog centra bile bi sortiranje i kalibriranje plodova prema zahtjevima kupca, uštede pri skladištenju i pripremi za tržište, brža i jednostavnija distribucija, kontinuirana opskrba tržišta, zadržavanje kvalitete proizvoda, proširenje postojeće ponude većim brojem vrsta voća i povrća te bi se omogućila isporuka namirnica koje vrtići koriste tijekom cijele godine.

Na području LAG „Laura“ planira se izgradnja regionalnog otkupno-distribucijskog centra za voće i povrće koji bi imao dostatne kapacitete za otkup i skladištenje cjelokupnog uroda svježeg voća i povrća na području cijele Zadarske županije. Nositelji projekta bi trebali biti jedinice lokalne područne i regionalne samouprave. Za potrebe upravljanja logističko-

distributivnim centrom trebala bi se osnovati proizvođačka organizacija sa statusom zadruge ili trgovačkog društva koja će objediniti cjelokupnu ponudu lokalnih proizvođača te plasirati proizvode vlastitih članova na tržište čime bi se osiguralo planiranje proizvodnje i njeno prilagođavanje potražnji, koncentriranje ponude i stavljanje na tržište proizvoda vlastitih članova, optimiziranje troškova proizvodnje, stabiliziranje cijena proizvoda, podizanje komercijalne vrijednosti, bolja promocija proizvoda te sprječavanje kriznih situacija i učinkovito upravljanje njima. Na taj način proizvođači jačaju svoju poziciju na tržištu, posljedično osiguravajući održivost, ekonomičnost i kontinuitet proizvodnje. Centar bi trebao biti izgrađen na lokaciji koja bi bila optimalna za poljoprivredne proizvođače isto kao i za odgojno-obrazovne ustanove, uz raspoloživu infrastrukturu.

Osnivanje otkupno-distribucijskog centra za skladištenje i preradu namirnica koji bi bio opremljen suvremenom tehnologijom za prihvatanje, čuvanje, doradu, pripremu pakiranja i distribuciju riješio bi osnovni problem odgojno-obrazovnih ustanova, te bi se isti model mogao primijeniti i na druge javne ustanove, poput bolnica, učeničkih i studentskih domova, domova za starije, vojnici i slično.

Jedno od rješenja za povećanje plasmana lokalnih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u dječje vrtiće je i edukacija kuhinjskog i zdravstvenog osoblja o zdravoj prehrani i izradi menija temeljenih na svježim sezonskim namirnicama, koje su i jedna od predviđenih aktivnosti u sklopu projekta „Domaće u vrtiću“. Neke od aktivnosti će biti izrada dječje kuharice koja ima cilj povećati važnost zdrave prehrane od najranije dobi te potaknuti osviještenost uključivanja sezonskih i lokalnih namirnica u programe prehrane u dječjim vrtićima kroz promociju lokalnih poljoprivrednih proizvoda i prerađevina (voće i povrće), kao i izrada animiranog filma za djecu koji će na zabavan način zainteresirati djecu za lokalne i svježije namirnice (mediteransko voće i povrće) te ih educirati o važnosti njihove konzumacije i dobrobiti za zdravlje, što može biti primjer dobre prakse i ostalim javnim ustanovama.

Važna je provedba edukacija djece i roditelja o važnosti konzumacije lokalno proizvedene hrane. Dobar model edukacija su organizirani posjeti vrtićke djece lokalnim proizvođačima u vrijeme sadnje i berbe svježeg voća i povrća, kao i uključivanje djece u procese sadnje i berbe, što se može vidjeti na primjeru dobre prakse zadarskog OPG-a Vidaić i dječjeg vrtića Ribica. Na taj način se djeci približava važnost konzumacije svježih namirnica, uči ih se samostalno

pripremati zdrave obroke te im se usađuju zdrave prehrambene navike od najranije dobi, uče se o važnosti lokalnih proizvođača, a lokalnim proizvođačima se osigurava održivost.

Nadalje, potrebno je provesti edukaciju poljoprivrednih proizvođača od strane javnog sektora o načinu ispunjavanja zahtjeva za plasman poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u dječje vrtiće (važnost ulaska poljoprivrednih proizvođača u Registar poreznih obveznika, važnost registracije poljoprivrednih proizvođača za preradu proizvoda, važnost ispostave e-računa i ostali zakonski preduvjeti).

Potpota lokalnih institucija trebala bi ići u smjeru pružanja savjetodavne i administrativne potpore, osiguravanja izgradnje regionalnog otkupno-distribucijskog centra, edukacijom javnih naručitelja iz područja javne nabave, s naglaskom na važnost korištenja mogućnosti da pri nabavi poljoprivredno prehrambenih proizvoda i hrane osim kriterija najniže cijene mogu primijeniti dodatne kriterije i relativne pondere u pogledu vrednovanja svježine i kvalitete hrane, kratkoće transporta i smanjivanja negativnih emisija i utjecaja na okoliš (prijedlozi 60% kvaliteta, 40% cijena).

Zaključak je da se učinkovit sustav kratkih lanaca opskrbe može uspostaviti samo dobrom suradnjom i partnerstvom lokalnih vlasti, odgojno-obrazovnih institucija i proizvođača poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, kojom bi se stvorili svi nužni preduvjeti za učinkovit plasman svježe proizvedenih i prerađenih lokalnih namirnica.

11. Literatura

1. Lokalna razvojna strategija LAG-a „Laura“, dostupno na: http://www.lag-laura.hr/wp-content/uploads/2014/04/LRS-Laura-izmjene-verzija-rujan-s-prilozima-2021_pro%C4%8Di%C5%A1%C4%87ena-verzija.pdf
2. Lokalna razvojna strategija LAG-a „Bura“, dostupno na: <http://www.lagbura.hr/wp-content/uploads/2022/02/LRS-izmjena-2021.pdf>
3. Lokalna razvojna strategija LAG-a „More 249“, dostupno na: <http://www.lagmore249.hr/medias/media/other/366/lrs-lag-more-249-sije-anj-2022.pdf>
4. Lokalna razvojna strategija LAG-a „Krka“, dostupno na: https://lag-krka.hr/images/02_DOKUMENTI/2021/12_28/Lokalna_razvojna_strategija_LAG_Krka_2021_V5_I4_cistopis.pdf
5. Studija o mogućnostima povećanja potrošnje te uvođenje novih namirnica i proizvoda lokalnih poljoprivrednih proizvođača u odgojno-obrazovne ustanove u sklopu projekta „Domaće od malih nogu“, dostupno na: https://lag-sredisnjaistra.hr/wp-content/uploads/2020/10/STUDIJA_DOMN.pdf
6. Vlada RH , Akcijski plan promoviranja i jačanja kratkih lanaca u opskrbi hranom ustanova iz javnog sektora za razdoblje 2019. i 2020. godine, ožujak 2019., dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/2016/Sjednice/2019/O%C5%BEujak/148%20sjednica%20VRH/148%20-%2010.pdf>
7. Katalog LAG-ova, dostupno na: https://www.lmh.hr/images/lhm_katalog_v8b-min.pdf
8. Državni zavod za statistiku, Statistika u nizu, dostupno na: <https://novi-web.dzs.hr/hr/statistika-u-nizu/>
9. Studija „Kratki lanci opskrbe hranom kao temelj održivog razvoja Šibensko – kninske županije“, Split, rujan 2022. godine
10. „Više od farme“, lipanj 2020. godine, Nacrt strategije poljoprivrede, Hrvatska 2020.-2030.
11. Revija ruralnog razvoja EU, br.12, travanj 2013, dostupno na: <https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/0E225117-E813-29DD-8755-E97665BA10D9.pdf>
12. Public Food in Scotland., dostupno na: https://enrd.ec.europa.eu/sites/default/files/gp_web_template_publicscotland.pdf
13. Short Supply Chains in the Heart of Slovenia, dostupno na: https://enrd.ec.europa.eu/sites/default/files/si-short-food-chains-gp_web.pdf

12. Prilozi

12.1. Popis anketiranih vrtića

	LAG "Laura"	Dječji vrtići
R.br.	Grad/Općina	Naziv ustanove
1.	Grad Biograd na moru	Dječji vrtić "Ivana Brlić Mažuranić", Biograd na moru
2.	Općina Sveti Filip i Jakov	Dječji vrtić "Cvit"
3.	Općina Pakoštane	Dječji vrtić "Gardelin"
4.	Grad Benkovac	Dječji vrtić "Bubamara"
5.	Općina Sukošan	Dječji vrtić "Zlatna Lučica"
6.	Općina Stankovci - čajna kuhinja	Dječji vrtić "Stankovci"
7.	Općina Tkon - čajna kuhinja	Dječji vrtić "Čok"
8.	Općina Škabrnja	Dječji vrtić "Maruškica"
9.	Općina Pašman	Dječji vrtić "Bodulić"

	LAG "Bura"	Dječji vrtići
R.br.	Grad/Općina	Naziv ustanove
1.	Grad Obrovac	Dječji vrtić "Obrovac"
2.	Općina Poličnik	Dječji vrtić "Zvončić"
3.	Općina Posedarje	Dječji vrtić "Cvrčak-Posedarje"
4.	Općina Starigrad	Dječji vrtić "Osmjeh"
5.	Općina Ražanac	Dječji vrtić "Ražanac"
6.	Općina Vrsi - čajna kuhinja	Dječji vrtić "Vrška vila"
7.	Općina Zemunik Donji - čajna kuhinja	Dječji vrtić "Zvezdice"

	LAG "More 249"	Dječji vrtići
R.br.	Grad/Općina	Naziv ustanove
1.	Općina Pirovac	Dječji vrtić "Mendula"
2.	Grad Vodice	Dječji vrtić "Tamaris Vodice"
3.	Šibenik - Brodarica	Dječji vrtić "Sunce"

	LAG "Krka"	Dječji vrtići
R.br.	Grad/Općina	Naziv ustanove
1.	Grad Drniš	Dječji vrtić "Drniš"

12.2. Popis anketiranih lokalnih proizvođača

Redni broj	Naziv subjekta	Područje	LAG
1	OPG Soldo	Posedarje	LAG BURA
2	OPG Dragana Šulentić	Benkovac	LAG LAURA
3	OPG Jurić Ante	Biograd na Moru	LAG LAURA
4	OPG Matana	Lišane Ostrovičke	LAG LAURA
5	OPG Mate Viduka	Novigrad	LAG BURA
6	OPG Antonija Čirjak	Pakoštane	LAG LAURA
7	OPG Marica Peraić	Polača	LAG LAURA
8	Braniteljska zadruha Lovinac	Poličnik	LAG BURA
9	OPG Ivo Pastuović	Poličnik	LAG BURA
10	OPG Agro Batur	Pridraga	LAG BURA
11	OPG Davor Matak	Ražanac	LAG BURA
12	OPG Kuja	Zemunik	LAG BURA
13	OPG Jure Žilić	Zemunik Donji	LAG BURA
14	OPG Međimurec Marko	Zemunik Donji	LAG BURA
15	OPG Mladen Arbanas	Smilčić	LAG LAURA
16	Patientia d.o.o.	Škabrnja	LAG LAURA
17	OPG Mario Maričić	Benkovac	LAG LAURA
18	OPG Opsenica Marica	Benkovac	LAG LAURA
19	OPG Đorđe Vukša	Benkovac	LAG LAURA
20	OPG Kristina Dražina	Benkovac	LAG LAURA
21	OPG Ivan Mitrović	Benkovac	LAG LAURA
22	OPG Vesna Zelić	Benkovac	LAG LAURA
23	OPG Marijo Batur	Benkovac	LAG LAURA
24	OPG Opsenica Marica	Benkovac	LAG LAURA
25	OPG Denis Odžaković	Benkovac	LAG LAURA
26	OPG Ljubica Bašić	Benkovac	LAG LAURA
27	OPG Nevenka Brkljača	Benkovac	LAG LAURA
28	POLJOPRIVREDNI OBRT ZIR PROMET	Biograd na Moru	LAG LAURA

29	Obrt Bobanović Plod	Biograd na Moru	LAG LAURA
30	OPG Slavo Pandža	Biograd na Moru	LAG LAURA
31	OPG Milorad Vidaković	Biograd na Moru	LAG LAURA
32	OPG Svemir Žepina	Biograd na moru	LAG LAURA
33	OPG Danijela Rogić	Općina Pakoštane	LAG LAURA
34	OPG Mate Dušević	Općina Ražanac	LAG BURA
35	OPG Zoran Jurić	Pakoštane	LAG LAURA
36	OPG Ante Golem	Pakoštane	LAG LAURA
37	OPG Marica Peraić	Polača	LAG LAURA
38	OPG Peraić	Polača	LAG LAURA
39	OPG Martin Marušić	Sukošan	LAG LAURA
40	OPG Galešić Kristijan	Sv. Filip i Jakov	LAG LAURA
41	OPG Marin Žuža	Podgradina, Novigrad	LAG BURA
42	Obrt KOKA TOMCRO	Posedarje	LAG BURA
43	OPG Vidaić	MURVICA	LAG BURA
44	OPG Damir Gurlica	Škabrnja	LAG LAURA
45	OPG Pulić	Skradin	LAG KRKA
46	OPG Ivica Đira	Skradin	LAG KRKA
47	OPG Josip Sučić	Ružić	LAG KRKA
48	OPG Đidara	Drniš	LAG KRKA
49	OPG Jurković	Brodarica	LAG MORE 249
50	OPG Antonio Marin	Drniš	LAG KRKA
51	OPG Janja Malenica	ŠIBENIK	LAG KRKA
52	OPG Mario Škarić	VODICE	LAG MORE 249
53	OPG Joso Storić	VODICE	LAG MORE 249
54	OPG Višnjic	ŠIBENIK	LAG KRKA
55	OPG Malenica Marin	Drniš	LAG KRKA
56	OPG Mate Elez	Ružić	LAG KRKA
57	OPG Josip Ivić	Drniš	LAG KRKA
58	OPG Damira Bojčić	Ružić	LAG KRKA
59	OPG Marija	UNEŠIĆ	LAG KRKA
60	OPG Banovi Dvori	Tisno	LAG MORE 249
61	OPG Živko Begić	Pirovac	LAG MORE 249
62	OPG Ante Bulat	Vodice	LAG MORE 249

63	OPG Rogoznica	Rogoznica	LAG MORE 249
64	OPG Ivica Crljenak	Vodice	LAG MORE 249
65	OPG Ledenko Mile	Vodice	LAG MORE 249
66	OPG Damir Buntić	Vodice	LAG MORE 249
67	OPG Dragan Storić	Vodice	LAG MORE 249
68	Sirana IPAK	Pakovo selo, Drniš	LAG KRKA
69	OPG Ranch 4 me	Vodice	LAG MORE 249
70	OPG PIŠKERA	-	LAG MORE 249
71	OPG KULAŠI	-	LAG MORE 249
72	OPG LUKA MAŽIBRADA	Prvić Luka	LAG MORE 249
73	OPG ŽIVANA RAK	Vodice	LAG MORE 249
74	OPG ZDRAVKO MUDRONJA	-	LAG MORE 249
75	OPG ŠKARIĆ MARIO	-	LAG MORE 249
76	OPG PČELARSTVO	-	LAG MORE 249
77	OPG MRŠA	-	LAG MORE 249
78	OPG BULAT	-	LAG MORE 249
79	OPG KSENIJA BUNTIĆ	-	LAG MORE 249
80	OPG ŠIKIĆ	-	LAG MORE 249
81	OPG STUDIĆ	-	LAG MORE 249
82	OPG MARKO BILUŠ	Vodice	LAG MORE 249

12.3. Popis proizvođača zainteresiranih za suradnju s dječjim vrtićima

Redni broj	Naziv subjekta	Općina	Proizvodi koji se nude	LAG
1	OPG Dragana Šulentić	Benkovac	trešnje	LAG LAURA
2	OPG MATANA	Lišane Ostrovičke	masline i bajame	LAG LAURA
3	OPG Mate Viduka	Novigrad	masline, bajame i smokve	LAG BURA
4	OPG ANTONIJA ČIRJAK	Pakoštane	breskve, nektarine, marelice, lubenice	LAG LAURA
5	OPG Davor Matak	Ražanac	prerađevine	LAG BURA
6	OPG Jure Žilić	Zemunik Donji	masline, trešnje, rajčica, balancane, dinje	LAG BURA

7	OPG MLADEN ARBANAS	Smilčić	trešnje, breskve	LAG LAURA
8	PATIENTIA d.o.o.	Škabrnja	paprike, krastavci	LAG LAURA
9	OPG ĐORĐE VUKŠA	Benkovac	paprika, rajčica, lubenica	LAG LAURA
10	OPG Ivan Mitrović	Benkovac	krumpir, lubenica, kelj, kupus, luk mladi	LAG LAURA
11	OPG Marijo Batur	Benkovac	breskve, nektarina, krumpir	LAG LAURA
12	OPG LJUBICA BAŠIĆ	Benkovac	masline, vino	LAG LAURA
13	POLJ. OBRT ZIR PROMET	Biograd na Moru	blitva, rajčica, paprika, salata , lubenica	LAG LAURA
14	OPG Danijela Rogić	Općina Pakoštane	kupusnjače, dinje	LAG LAURA
15	OPG Peraić	Polača	mrkva, selen, krumpir, mladi luk, salata cijelu godinu	LAG LAURA
16	OPG Galešić Kristijan	Sv. Filip i Jakov	masline	LAG LAURA
17	OPG Marin Žuža	Podgradina, Novigrad	povrće i jabuke	LAG BURA
18	Obt KOKA TOMCRO	Posedarje	jaja	LAG BURA
19	OPG VIDAČIĆ	MURVICA	povrće i jaja	LAG BURA
20	OPG PULIĆ	Skradin	krastavci, paprika, rajčica, blitva, dinja, lubenica	LAG KRKA
21	OPG IVICA ĐIRA	Skradin	rajčice, grah, dinje, paprike	LAG KRKA
22	OPG Đidara	Drniš	jaja, sir, mlijeko	LAG KRKA
23	OPG ANTONIO MARIN	Drniš	med	LAG KRKA
24	OPG JANJI MALENICA	ŠIBENIK	sezonsko povrće	LAG KRKA
25	OPG MARIO ŠKARIĆ	VODICE	bajame, male količine povrća	LAG MORE 249
26	OPG JOSO STORIĆ	VODICE	Salata, blitva, špinat, luk	LAG MORE 249
27	OPG DAMIRA BOJČIĆ	Ružić	sir, mlijeko	LAG KRKA
28	OPG ŽIVKO BEGIĆ	Pirovac	eko maslinovo ulje, vino	LAG MORE 249
29	ANTE BULAT	Vodice	med	LAG MORE 249
30	Sirana IPAK	Pakovo selo, Drniš	sir	LAG KRKA
31	OPG Ranch 4 me	Vodice	mlijeko	LAG MORE 249
32	OPG LUKA MAŽIBRADA	Prvić Luka	svo sezonsko povrće, breskva, nektarina i šljiva	LAG MORE 249
33	OPG STUDIĆ	Vodice	svo sezonsko povrće	LAG MORE 249

12.4. Upitnik za vrtiće – sanitarno-tehnički uvjeti

Naziv projekta: "Domaće u vrtiće"

Podmjera: 19.3. "Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a"

Naziv vrtića: _____

Kako ocjenjujete sanitarno-tehničke uvjete vašeg vrtića: _____

Kako ocjenjujete sanitarno-tehničke uvjete kuhinje: _____

Zadovoljavaju li prostorni uvjeti: _____

Nedostaje li oprema u kuhinji: _____

Koliko je zaposlenih u kuhinji: _____

Zadovoljava li broj zaposlenih u kuhinji trenutne potrebe: _____

Priprema li se svježe povrće trenutno u vašem vrtiću: _____

12.5. Upitnik za vrtiće – godišnje količine namirnica

Naziv projekta: "Domaće u vrtiće"	
Podmjera: 19.3. "Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a"	
Naziv vrtića: _____	
Trenutni dobavljači: _____	
Godišnje potrebe namirnica u vrtićima pedagoška god.2021/2022.	
Vrsta namirnica	kg ili L
Mlijeko	
Maslac	
Jogurt	
Voćni jogurt	
Kiselo vrhnje	
Sir svježi	
Sir polutvrdi	
Piletina - svježa	
Jaja	
Med	
Maslinovo ulje	
Brašno pšenično	
Griz pšenični	
Griz kukuruzni	
Ječam	
Tjestenina	
Mrkva	
Krumpir	
Špinat	
Blitva	
Brokula	
Prokulice	
Kelj	
Radić	
Zelena salata	
Cvjetača	
Paprika	
Cikla	
Rajčica	
Krastavac	
Luk	
Češnjak	
Celer	
Peršin	
Tikvice	
Kupus	

Kiseli kupus	
Jabuke	
Kruške	
Limun	
Naranče	
Mandarine	
Grožđe	
Marelice	
Šljive	
Trešnje	
Jagode	
Lubenice	
Dinje	
Džemovi/Marmelade	
Sušeno voće	
Grah	

12.6. Upitnik za poljoprivredne proizvođače

Naziv projekta: "Domaće u vrtiće"

Podmjera: 19.3. "Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a

Naziv OPG-a, obrta, poduzeća: _____

Kontakt broj: _____

Koje su pretežite kulture koje se uzgajaju: _____

Jeste li zainteresirani za suradnju s dječjim vrtićima: _____

Imate li osiguranu vlastitu dostavu: _____

Kolika je količina proizvodnje gospodarstva: _____

Na kojoj kilometarskoj udaljenosti ste spremni isporučivati proizvode: _____

Provodite li laboratorijsku kontrolu vaših proizvoda: _____

Vaše mišljenje, sugestije: _____

Tablica 1. Prikaz dječjih vrtića u Zadarskoj županiji.....	14
Tablica 2. Prikaz dječjih vrtića u Šibensko – kninskoj županiji	15
Tablica 3. Naselja – prema podacima procjene stanovništva 2021. i popisa stanovništva 2021.	17
Tablica 4. Naselja – prema podacima procjene stanovništva 2021. i popisa stanovništva 2021.	18
Tablica 5. Naselja – prema podacima procjene stanovništva 2021. i popisa stanovništva 2021.	20
Tablica 6. Naselja – prema podacima procjene stanovništva 2021. i popisa stanovništva 2021.	21
Tablica 7. Dječji vrtići na području LAG -a „Laura“.....	24
Tablica 8. dječji vrtići na području LAG -a „Bura“	26
Tablica 9. dječji vrtići na području LAG -a „More 249“	27
Tablica 10. dječji vrtići na području LAG -a „Krka“	28
Tablica 11. Godišnje potrebe u dječjim vrtićima na području LAG-a“Laura“	30
Tablica 12. Godišnje potrebe u dječjim vrtićima na području LAG-a“Bura“	32
Tablica 13. Godišnje potrebe u dječjim vrtićima na području LAG-a“More 249“	35
Tablica 14. Godišnje potrebe u dječjim vrtićima na području LAG-a“Krka“	37
Tablica 15. Broj i struktura poljoprivrednih gospodarstava na područjima LAG-ova	41
Tablica 16. Broj poljoprivrednih gospodarstava na području LAG-a“Laura“ i pravna struktura u 2022. godini.....	42
Tablica 17. Broj poljoprivrednih gospodarstava na području LAG-a“Bura“ i pravna struktura u 2022. godini.....	45
Tablica 18. Broj poljoprivrednih gospodarstava na području LAG-a“More 249“ i pravna struktura u 2022. godini	47
Tablica 19. Broj poljoprivrednih gospodarstava na području LAG-a“Krka“ i pravna struktura u 2022. godini.....	49
Slika 1. Karta Zadarske županije – Gradovi i općine.....	13
Slika 2. Karta Šibensko-kninske županije – Gradovi i općine.....	14
Slika 3. Područje obuhvata LAG-a „Laura“.....	16
Slika 4. Područje obuhvata LAG-a „Bura“	18
Slika 5. Područje obuhvata LAG-a „More 249“	19
Slika 6. Područje obuhvata LAG-a „Krka“	21
Slika 7. Dijelovi lokalnih sustava proizvodnje hrane i kratkih lanaca opskrbe u Europi	52

OVA PUBLIKACIJA SUFINANCIRANA JE SREDSTVIMA EUROPSKE UNIJE
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj

Međuteritorijalni projekt suradnje: **DOMAĆE U VRTIĆE**

Mjera 19 LEADER - CLLD

Podmjera 19.3. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a

Tip operacije 19.3.2. Provedba aktivnosti projekta suradnje

LAG „Laura“, LAG „Bura“, LAG „More 249“, LAG „Krka“

PROGRAM RURALNOG RAZVOJA 2014.- 2020.

Udio sufinanciranja: 90% EU, 10% RH

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj: Europa ulaže u ruralna područja